

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

ВІСІМДЕСЯТ ВОСЬМІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

ISSN 2522-963X

Google Scholar

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI
W OPOLU

18-19 липня 2024 р.

**Тернопіль, Україна – Ополе, Польща
2024**

УДК 001 (063)

Вісімдесят восьмі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Львів, Україна, м. Ополе, Польща, 18-19 липня 2024 р.) / редкол. : О. Патряк та ін. ГО “Наукова спільнота”, WSZIA w Opolu. Львів : ФО-П Шпак В.Б. 74 с. ISSN 2522-963X.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з соціальних та гуманітарних наук, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

ГО «Наукова спільнота»

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юрійвна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Ребуха Лілія Зіновіївна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, ЗУНУ;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2024

© Автори статей 2024

*Гарасимів Владислав Михайлович,
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича*

ПРОБЛЕМАТИКА СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМНИЦТВ НА ПРИКЛАДІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4952/>

В теперішніх умовах війни Україна стикається з величезними викликами, які значною мірою мають той чи інший вплив на економічну стабільність та соціальний добробут громадян держави. Проте, якщо мова іде про соціальне підприємництво, то саме воно може стати потужним інструментом для відновлення та розвитку економіки країни, пропонуючи інноваційні підходи до розв'язання соціальних проблем і створення робочих місць.

Якщо говорити про визначення, то, на мою думку, соціальне підприємництво – це той вид діяльності бізнесу, коли отримання прибутку виходить на друге місце, а на перше місце стає фактор створення вимірjuвальної соціальної цінності та користі для громадян.

Відсутність ресурсів стала серйозною перешкодою для багатьох підприємств, які втратили доступ до інфраструктури та фінансової підтримки, особливо за умов постійних ракетних атак ворога.

Соціальні підприємства, орієнтовані на розв'язування місцевих проблем, також стикаються з браком фінансування та необхідної підтримки. Вимушена міграція внаслідок війни, а також мобілізація спричинили додатковий тиск на ринок праці та соціальні служби, тому це посилює потребу у швидкому реагуванні та підтримці соціальних підприємств.

Багато українців зазнали серйозних психологічних травм через бойові дії, і соціальні підприємства, що спеціалізуються на психологічній підтримці та реабілітації, можуть допомогти в подоланні цього виклику. Додатково, військові дії призвели до руйнування критичної інфраструктури, що ускладнює надання соціальних послуг і підтримку підприємництва. Я переконаний, що соціальні підприємства повинні

відігравати значно більшу роль у відновленні інфраструктури та наданні необхідних послуг населенню.

Війна досі негативно впливає на економічний ріст, що призводить до зниження рівня зайнятості та доходів населення, чимало громадян перебувають за межею бідності.

Зауважу, що соціальні підприємства можуть сприяти створенню нових робочих місць і стимулювати економічний розвиток. Прикладом однієї із успішних соціальних ініціатив є *Veterano Pizza*, соціальний бізнес, заснований ветеранами, який не тільки створює робочі місця для колишніх військових, але й надає підтримку та консультації щодо інтеграції в цивільне життя.

Інший яскравий приклад – *Promprylad.Renovation*, соціальне підприємство, яке перетворює старий завод у місті Івано-Франківськ на інноваційний центр. Це сприяє створенню нових робочих місць та розвитку місцевої економіки. Програма *Ukrainian Leadership Academy* навчає молодих людей лідерським якостям і підприємницьким навичкам, спрямована на виховання нового покоління соціальних лідерів.

Kharkiv IT Cluster об'єднує IT-компанії, навчальні заклади та державні органи для розвитку IT-сфери у Харкові, створюючи нові робочі місця і залучаючи молодь до високотехнологічних галузей. *Lviv Business School (LvBS)* у Львові активно підтримує соціальні підприємства через освітні програми та консультації, допомагаючи підприємцям розвивати свої проекти та впроваджувати соціальні інновації.

Для подолання проблем соціальних підприємств необхідна фінансова підтримка, залучення інвесторів і донорів, готових інвестувати в соціальні проекти.

Державна підтримка та гранти також можуть сприяти розвитку цього сектору. Важливо створювати програми навчання для соціальних підприємців, які допоможуть їм ефективніше керувати своїми бізнесами та розширювати їх вплив, адже це принесе користь вирішенню критично важливих для громадян проблем.

Підвищення обізнаності про соціальне підприємництво та його переваги серед громадян і бізнес-спільноти допоможе залучити більше учасників і підтримки. Надзвичайно важливими аспектами є також налагодження співпраці з громадськими та волонтерськими організаціями, а також міжнародними партнерами, які можуть надати додаткові ресурси та експертизу,

Отже, соціальне підприємництво має величезний потенціал для відновлення економічної стабільності України в умовах війни. Воно може створювати нові робочі місця, розв'язати соціальні проблеми та

сприяти розвитку місцевих громад. Підтримка та розвиток цього сектору є критично важливими для майбутнього країни. Інвестуючи в соціальне підприємництво, Україна може побудувати міцну та стійку економіку, здатну протистояти викликам та забезпечити добробут своїх громадян.

Література:

1. Крамаренко, О. В. (2021). Соціальне підприємництво в Україні: стан та перспективи розвитку. Вісник економіки транспорту і промисловості, 74(1), 45-54.
2. Міністерство економіки України. (2023). Стратегія розвитку соціального підприємництва в Україні. Київ: Міністерство економіки України.
3. Social Enterprise UK. (2021). The Future of Business: State of Social Enterprise Survey 2021. Лондон: Social Enterprise UK.
4. Schwab Foundation for Social Entrepreneurship. (2020). Social Innovation: A guide to achieving social impact. Женева: World Economic Forum.

*Заставний Володимир Степанович,
аспірант, Національний університет
«Львівська політехніка»
ORCID: 0009-0006-0312-3147*

*Науковий керівник:
Васильців Надія Михайлівна,
кандидат економічних наук,
доцент*

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ SAAS В ПРОЦЕСАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4967/>

В сучасному світі цифрові технології є основними засобами одержання, обробки, акумулювання та використання інформації і знань. Цифровізація дає змогу оптимізувати або змінити бізнес-процеси фірм, створювати конкурентні переваги та можливість оперативно реагувати на потреби споживачів. Наукова література все частіше підкреслює необхідність цифрової трансформації бізнесу та бізнес-моделей.

Сучасні цифрові технології дають чимало переваг бізнесу, але вони також ставлять ряд особливих вимог. У світі інформаційних технологій простота стає все більш популярною та невід'ємною компонентою.

Великі та малі підприємства намагаються спростити свої бізнес-процеси та операційні процедури, щоб більше зосередитися на своїй основній діяльності. Саме тому, поява Software as a service, яка дає змогу досягти такої простоти, є найбільш актуальною та перспективною в сучасних процесах цифрової трансформації бізнесу [1].

Software as a service (SaaS) виступає моделлю бізнесу, яка дає змогу покупцям використовувати програмний продукт шляхом передплати на певний період часу, без необхідності попереднього навчання своїх працівників, інсталяції програмного забезпечення та його подальшого обслуговування. Також суттєвою перевагою цієї моделі є постійний доступ до програмного продукту без прив'язки до певного пристрою або конкретного місця [2].

SaaS – це програмне забезпечення та сервіс на вимогу. Постачальник SaaS надає покупцю реалізацію бізнес-функцій, повного функціоналу бізнес-додатків, займається питаннями інтеграції свого сервісу в ІТ-систему клієнта, бере на себе всі функції з розвитку та підтримки рішень і здійснює їх масштабування.

Технологія SaaS є однією з трьох основних складових компонентів Cloud Computing, поруч з IaaS (Infrastructure as a Service) та PaaS (Platform as a Service). Основні переваги та вигоди від впровадження технології SaaS [3]:

1. Використання ліцензованого програмного забезпечення.
2. Немає необхідності інсталиювати, оновлювати та підтримувати функціональність обладнання та програмного забезпечення.
3. Несуттєві періодичні витрати, на противагу істотним разовим.
4. Немає потреби в розміщенні серверів, процесах адміністрування та захисті даних.
5. Прогнозовані наперед платежі.
6. Періодична модернізація програм.
7. Скорочення витрат на масштабування та імплементацію.
8. Скорочення витрат на системи підтримки, налаштування та утримання дорогих компетентних системних адміністраторів.
9. Зниження валових витрат на ІТ, дороге програмне забезпечення, апаратну платформу, мережеве обладнання та сервери. Збереження оборотних коштів покупця.
10. Зростання швидкості прийняття рішень, забезпечення функціональності за короткий термін.
11. Глобалізація та доступність.
12. Гарантовано високий рівень якості та надійності.

Проте, окрім переваг існує ряд основних перешкод у впровадженні технології SaaS [3]:

1. IT-персонал фірми немає мотивів у розвитку технологічного SaaS, оскільки може зазнати скорочення або зниження заробітної плати.
2. Присутність психологічного бар'єру в замовників.
3. Загроза витоку приватної інформації та комерційних даних, при їхньому виведенні на віддалений сервер.
4. Недостатньо прозора діяльність потенційних замовників (подвійна бухгалтерія, неліцензійне програмне забезпечення тощо).
5. Неякісне функціонування каналів передачі даних.
6. Вітчизняні виробники SaaS не можуть надати гарантованої якості.
7. Нерозвинений вітчизняний ринок SaaS, який пропонує обмежений асортимент цікавих варіантів та пропозицій.

Галузеві фахівці вважають, що SaaS є надзвичайно перспективною технологією. Згідно даних звіту Gartner за 2022р., продажі рішень SaaS продовжать зростати більш ніж на 23% за рік, з 270 млрд. доларів США в 2022 р. до більш ніж 332 млрд. у 2024 р [4].

Цифрова трансформація бізнес-процесів на основі інноваційних технологій забезпечує функціонування бізнес-технологій та моделі ведення господарської діяльності. Використання цифрових технологій у бізнесі дає змогу впроваджувати процесні інновації, які здатні оптимізувати бізнес-процеси як всередині фірми, так і при взаємодії з її споживачами, що формує конкурентні переваги та впливає на загальний рівень цифрової трансформації бізнесу.

Література:

1. Дергачова Г. М., Колешня Я. О. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2020. С. 280-290.
2. Юрченко О. А., Чернишова О. О., Стойка І. І. Digital-трансформація бізнесу в умовах війни. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1464/1409> (дата звернення: 19.07.2024).
3. Що таке програмне забезпечення як послуга? URL: <https://cbto.com.ua/library/saas> (дата звернення: 19.07.2024).
4. What is a digital product? URL: <https://productfolio.com/what-is-a-digital-product/> (дата звернення: 19.07.2024).

*Кудрицький Євген Володимирович,
підприємець та партнер
інвестиційної компанії
Capital Times*

ЗАЛУЧЕННЯ ДОВГОСТРОКОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ВІД МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4955/>

Сучасні умови функціонування підприємств потребують уваги до стратегії фінансування, яка має бути направлена на пошук оптимальної моделі фінансування підприємства. Фінансування – це процес утворення грошових коштів або, у більш широкому сенсі, процес утворення капіталу підприємства [1, с. 293]. Природнім наступним кроком після отримання фінансування є інвестування грошових коштів.

У сьогоднішніх умовах українські приватні підприємства, яка бажають залучити довгострокове фінансування для реалізації інвестиційних проектів, стикаються з численними проблемами. Основною з них є обмежена кількість джерел такого фінансування. Іноземні інвестори поки не поспішають інвестувати у воюючу країну, внутрішній фінансовий ринок України є порівняно невеликим, а комерційні банки часто не можуть забезпечити необхідний рівень фінансування для великих проектів, що потребують суттєвих капітальних інвестицій.

В цих умовах співпраця з міжнародними фінансовими організаціями (МФО) залишається одним з небагатьох інструментів для фінансування інвестиційних проектів розвитку для українських підприємств. МФО надають кредити, гранти та технічну допомогу для реалізації проектів у різних секторах економіки, сприяючи зростанню та модернізації підприємств. Ключовими МФО, які зараз мають можливість фінансувати бізнес в Україні, є Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Європейський інвестиційний банк (EIB), Міжнародна фінансова корпорація США з розвитку (DFC), Міжнародна фінансова корпорація (IFC).

Надавши 2.1 млрд євро протягом 2023 року, EBRD залишається найбільшим інституційним інвестором в Україні. Наприкінці 2023 року організація збільшила капітал банку на 4 млрд євро й планує продовжити інвестування на рівні 1.5 млрд євро щороку [2]. Їх робота спрямована як на пряму підтримку компаній з важливих секторів економіки України (аграрний, енергетика, інфраструктурні проекти), так й через співпрацю з українськими банками, яким надається фінансування для подальшого

кредитування українського бізнесу. Гарним прикладом прямої співпраці приватного бізнесу з EBRD є залучення компанією «Агросем» 9.6 млн євро під будівництво зерноперевалювального комплексу [3].

IFC також активно надає фінансування приватному сектору в Україні. Загальна сума їх інвестицій перевищила 400 млн євро з початку повномасштабної війни [4]. Яскравим прикладом співпраці з українським бізнесом є залучення фінансування концерном Галнафтогаз на будівництво вітрової електростанції.

Але варто розуміти, що пряме фінансування від МФО – це нажаль можливість не для всіх. Такі організації висувають особливі умови для приватного бізнесу, які найчастіше можуть собі дозволити лише середній та великий бізнес. Однією з основних вимог є високий рівень корпоративного управління та прозорість бізнесу, що значно ускладнює доступ до міжнародного фінансування й збільшує вартість отриманих грошей.

Додатково, складні процедури подачі заявок та тривалий процес розгляду можуть відлякувати підприємства від звернення до МФО. Багато малих та середніх підприємств не мають ресурсів для підготовки комплексних заявок та виконання всіх необхідних вимог.

Новим етапом розвитку взаємовідносин між МФО та приватним українським бізнесом може стати нещодавно затверджена програма Ukraine Facility – це угода між Україною та МФІ, яка визначає напрямки та обсяги фінансування для проведення реформ та розвитку інфраструктури. Угода має на меті покращення умов для інвестицій та забезпечення стабільного економічного зростання, що є важливим для приватного сектору.

Однією за складових цієї угоди є виділення майже 7 млрд євро в інвестиційний фонд, з якого 5.5 млрд євро буде направлено на створення Української гарантії, спеціального інструменту розподілу ризиків, та 1.5 млрд євро виділено на фінансування проектів, а також грантів і технічної допомоги [5].

Список використаних джерел:

1. Економічне управління підприємством: навчальний посібник; за загальною редакцією Євдокимової Н.М. К.: КНЕУ, 2011. с. 328
2. ЄБРР надав рекордні €2,1 млрд в Україні у 2023 році. EBRD. URL: <https://www.ebrd.com/ebrd-deploys-a-record-21-billion-in-ukraine-in-2023-ukr>
3. Тарасовський Ю. Компанія «Агросем» за кредит ЄБРР збудує на кордоні з Польщею зерноперевалювальний комплекс. Forbes. URL: <https://forbes.ua/news/kompaniya-agrosem-za-kredit-ebrr-zbudue-na-kordoni-z-polshcheyu-zernoperevalyuvalniy-kompleks-13072023-14785>

4. Чайка О. З початку великої війни IFC вклала в економіку України \$400 млн та вперше розглядає інвестиції в енергетику. Forbes. URL: <https://forbes.ua/news/z-pochatku-velikoi-viyni-ifc-vklala-v-ekonomiku-ukraini-400-mln-ta-vpershe-rozglyadae-investitsii-v-energetiku-27092023-16290>
5. Керівна рада Ukraine Investment Framework погодила умови роботи інвестиційної складової Ukraine Facility. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kerivna-rada-ukraine-investment-framework-pohodyla-umovy-roboty-investytsiinoi-skladovoi-ukraine-facility>

*Левчук Олена Вікторівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Центр воєнно-
стратегічних досліджень,
Національний університет
оборони України, м. Київ, Україна*

ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ГОТОВНІСТЬ ДЕРЖАВИ ДО ЗАХИСТУ В РАЗІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4961/>

Широкомасштабна війна Росії проти України істотно змінила сучасну картину світу та зумовлює тектонічні зсуви у сучасному сприйнятті безпеки. Відповідно, кардинально змінились механізми реагування на кризи різноманітного походження та процеси їхнього регулювання. У даному випадку ми зосередимось на вивченні основних критеріїв, що визначають рівень обороноздатності держави.

Війна, розв'язана РФ проти України 24 лютого 2022 року вже давно не вкладається в поняття локального конфлікту. Це стосується як просторових показників, так і кількості залучених збройних сил, переліку засобів ураження та іншого високоточного озброєння та військової техніки. З огляду на це можна констатувати наявність взаємопов'язаних процесів: з одного боку результати війни впливають на провідних гравців світової політичної, дипломатичної та економічної арени, які вимальовують обрис оновленого світового порядку. З іншого боку – бачення цими гравцями перспектив розвитку світового порядку визначатиме обсяги і темпи допомоги Україні, потужність тиску на Росію та впливатимуть на результати війни.

За оцінками уряду України, національна економіка втратила у 2022 році близько 30% ВВП, а вартість відновлення зруйнованих об'єктів

інфраструктури може сягати \approx \$ 500 млрд, і з кожним днем вона тільки збільшується [1; 2].

В умовах мінливої геополітичної ситуації та військових загроз органам державного управління необхідно мати чітке уявлення про оборонний потенціал власної країни. Тому доцільно розглянути основні критерії визначення рівня обороноздатності держави.

Перший критерій – воєнний потенціал. Він передбачає оцінку воєнної сили та економічних можливостей держави. При цьому важливими аспектами є чисельність, тренованість та оснащеність збройних сил, наявність передового озброєння, обладнання та рівень технологічного розвитку оборонно-промислового комплексу. Даний критерій характеризує не лише кількість збройних сил, а й якість та ефективність застосування у різних сценаріях.

Другий критерій – економічна база держави. Оборонні витрати потребують вкладання значних обсягів фінансових ресурсів, тому економічна стабільність та розвиток національної економіки є важливими аспектами забезпечення обороноздатності держави. Держава має бути спроможною фінансувати сектор безпеки, розвивати оборонну промисловість і забезпечувати виробництво й закупівлю сучасного озброєння, трансфер військових технологій [3, с. 48].

Наступний критерій, який значною мірою впливає на визначення рівня обороноздатності держави, – геополітичне розміщення країни. Саме геополітичне положення країни визначає потенційні загрози та можливості держави у воєнній сфері. Країни, що знаходяться в регіонах з високим ризиком конфліктів або мають спільний кордон з потенційними агресорами, повинні приділяти більше уваги захисту власної території та мати відповідні резерви для швидкої мобілізації. Саме тому цей критерій важливий для визначення рівня загрози та своєчасного вжиття необхідних заходів у сфері оборони.

Ще одним важливим критерієм визначення рівня обороноздатності держави є науково-технологічний розвиток. Він включає в себе рівень наукових досліджень, розробку нових технологій та інновацій в оборонній сфері. Країни, які свого часу не схилилися перед воєнними викликами, а почали активно розбудовувати власний оборонно-промисловий комплекс, змогли перетворити виклики військових загроз на драйвери економічного розвитку. Нарощування військового потенціалу та пошук нових технологічних рішень дозволили Південній Кореї перетворитися у високорозвинену країну. Саме там виникли та зайняли вагоме місце на світовому ринку такі промислові гіганти, як Samsung, Hyundai та LG. В свою чергу, з перших днів існування, держава Ізраїль фактично була втягнута в безперервну війну. Проте сьогодні Ізраїль лідирує по кількості інновацій у високотехнологічних галузях.

Військова загроза з боку Малайзії стала одним із вагомих стимулів “Сінгапурського економічного дива”, про що говорив його творець Лі Куан Ю. В цій країні драйвером сінгапурської економіки стала власна армія – її професійна підготовка, модифікація та модернізація [3, с. 49]. Стрімкий розвиток Кремнієвої (Сіліконової) долини розпочався з утворення військових лабораторій. Загалом, такі високоточні технології, як інтернет, GPS та ряд інших, без яких сьогодні важко уявити повсякдення, спочатку створювались для військових цілей. Завдяки виконанню оборонних замовлень створюються виробничі потужності, формуються фінансові ресурси для стартового капіталу корпорацій–лідерів оборонної промисловості та локомотивів економічного зростання. Потреби оборонно-промислового комплексу стимулюють бурхливий розвиток металургії, хімічної промисловості, авіабудування, ядерної енергетики, космічних технологій, супутникового зв’язку, інтернету, медичних технологій тощо [4].

Останнім критерієм визначення рівня обороноздатності держави є наявність стратегічних партнерів та альянсів. В сучасному світі, коли геополітична ситуація складна і мінлива, важливо мати сильних союзників і стратегічних партнерів. Оборонні альянси можуть забезпечити колективну оборону і підтримку в разі воєнного конфлікту. В рамках альянсу країни-партнери обмінюються інформацією, координують спільні військові операції та отримують підтримку в разі потенційної агресії.

Використовуючи зазначені критерії, органи державної влади можуть визначати рівень забезпечення рівня обороноздатності країни, розробляти національну стратегію, спрямовану на захист території і національних інтересів. Важливо підкреслити, що зазначені критерії взаємопов’язані і вимагають комплексного підходу.

Література:

1. Міністерство економіки України. Офіційний сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
2. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
3. Левчук О. В. Тенденції формування нових торговельно-економічних альянсів держав. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ. – 2019. – №1 (65). – С. 46-51.
4. Горбулін В. П. Як перемогти росію у війні майбутнього? URL: https://kryivka.net/books/yak_peremogty_rosiyu_u_viyni_maybutnogo/

*Гаряга Олег Олександрович,
аспірант, Вищий навчальний
заклад «Університет економіки
та права «КРОК»
ORCID: 0000-0003-4016-3886*

ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ АКТІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЗА СУДОВОЮ РЕФОРМОЮ 1864 РОКУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4964/>

Судова реформа 1864 року суттєво позначилась на принципах судочинства російської імперії, куди на той час входила значна частина українських земель. Проголошені реформою перетворення значною мірою видозмінили цивільний процес, який увібрав позитивний досвід європейського законодавства. Серед важливих нововведень того часу законодавець особливу увагу приділив процедурі оскарження судових актів. Зауважимо, що при здійсненні цивільного правосуддя могли бути допущені як фактичні, так і юридичні помилки. Їх необхідно було виправити незалежно від того, чому вони сталися, для чого було створено законний механізм [2, с. 46].

Процедура відправлення цивільного судочинства була унормована Статутом цивільного судочинства. Статут закріпив такі способи (порядки) оскарження судових рішень:

- 1) звичайні: апеляційне оскарження, подання приватних скарг;
- 2) особливі (надзвичайні): касаційне оскарження, прохання про перегляд рішень, прохання про відміну рішень з боку третіх осіб.

Апеляційна скарга подавалась до вищої інстанції на остаточне рішення суду першої інстанції і містила прохання про перегляд справ [1, с. 234]. Апеляція подавалась на рішення по суті справи і призупиняла виконання рішення. Причому вона давала право суду винести нове рішення. Неостаточне рішення мирового судді щодо приватно-правового спору могло бути оскаржено в апеляційному порядку до повітового (окружного) з'їзду мирових суддів. Апеляційна скарга подавалась у місячний строк після проголошення рішення, тому мировому судді, який виносив рішення щодо першої інстанції. У ній могли бути зазначені нові докази, а також вказівки на порушення закону та неправильне вирішення приватних питань. Разом з тим, у ній не могли пред'являтися нові вимоги, не досліджені раніше.

На підставі поданої скарги суддя виносив ухвалу, надсилав її копію іншій стороні [5, с. 67], а саму апеляційну скаргу передавав з усіма додатками та актами провадження до мирового з'їзду впродовж трьох днів після її ухвалення. Прокурор, як і сторони, користувався правом подання апеляційної скарги, якщо брав участь у мировому розгляді як сторони (у справах шлюбних і законності народження).

Повітовий з'їзд мирових суддів розглядав справи усно та публічно. Провадження у з'їздах мирових суддів здійснювалося за правилами, встановленими для апеляційного провадження у судових палатах (за рішеннями, винесеними окружними судами), але з низкою особливостей. Загалом вони зводилися до наступного:

- не був потрібний виклик і явка сторін для вказівки місця перебування;

- слухання справи розпочиналося читанням оскарженого рішення і самої скарги, а не доповіддю;

- словесні пояснення хоча б однієї сторони були обов'язковими; у разі неявки обох сторін справа відкладалася до чергового з'їзду, про що сторони повідомляли повісткою;

- виклик і допит свідків залежали від розсуду мирового з'їзду, проте сторони самостійно переймалися забезпеченням явки «своїх» свідків на процес;

- висновок прокурора надавався лише за обмеженими категоріями справ, у випадках, зазначених у законі;

- голова з'їзду оголошував сторонам рішення на тому ж засіданні; у складних справах оголошення рішення здійснювалося пізніше, останнього засідання того самого з'їзду.

Рішення з'їздів мирових суддів викладалися у остаточній формі не пізніше семи днів з дня їх оголошення. У своєму рішенні з'їзд не міг виходити за межі апеляційних вимог сторін [4, с. 39].

Апеляційне провадження у судовій палаті проводилося аналогічно розгляду справи у першій інстанції (в окружному суді). Апеляційна скарга подавалася через окружний суд, який ухвалив рішення [3, с. 345]. У ній мало бути зазначено, в якій частині оскаржується рішення (повністю або частково), які докази, що спростовують рішення, і в чому полягає клопотання особи, яка оскаржує рішення. Копія скарги відразу направлялася процесуальному супернику для подання ним пояснення до судової палати, на що йому надавався місячний термін. Апеляційні скарги можна було подавати як особисто, так і надсилаючи їх поштою.

Судовій палаті як апеляційній інстанції було надано право досліджувати як юридичну, і фактичну сторону справи у тому обсязі, як і суду першої інстанції. Фактично це був, по суті, новий процес за

незакінченою у першій інстанції справою; сторонам дозволялося подавати і нові докази на підтвердження своїх початкових вимог.

Статут цивільного судочинства передбачив подання приватних скарг одночасно з апеляційною скаргою. Усі приватні скарги подавалися до суду (через суд першої інстанції): на ухвалу мирового судді – до з'їзду мирових суддів; окружного суду – до судової палати; на визначення останньої – до Сенату. Термін на подання приватної скарги було встановлено: на розпорядження мирового судді – один тиждень, окружного суду – два тижні; скарга на відмову у відведенні за мотивами підсудності подавалася протягом семи днів, на відмову у відведенні судді – протягом трьох днів.

Скарга на повільність суду не обмежувалася строком і могла подаватися одразу до суду другої інстанції. Подання приватної скарги за загальним правилом не призупиняло ні самого провадження, ні приведення оскаржуваної приватної ухвали на виконання, за винятком скарг про підсудність справи та про відведення судді.

Статут цивільного судочинства передбачив три особливі (надзвичайні) способи оскарження з метою скасування рішення, що відбулося («скасування-касація», «скасування-перегляд» і «скасування на прохання третьої особи»). Вони об'єднувалися законодавцем в одну групу; їх підсудність та процесуальні характеристики були дуже схожі. Насамперед вони були предметом розгляду в касаційній інстанції, а метою заявників було скасування рішення, яке набрало законної сили, та передача справи на розгляд по суті до іншої судової інстанції, аналогічній, що приймала початкове рішення.

Таким чином, судова реформа 1864 р. вперше чітко відокремила цивільний процес від кримінального. Статутом цивільного судочинства запроваджено якісно нові принципи цивільного процесу, що визначали становище судді у цивільному процесі, сторін і порядок здійснення судочинства тощо. Особливе значення у цьому зв'язку займала процедура оскарження судових актів, яка часто визначала основи здійснення цивільного судочинства у наступні роки.

Література:

1. Менюк Д. О. Історія становлення та розвитку інституту перегляду судових рішень у цивільному процесі України. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 233-238.
2. Нестерцова-Собакарь О. Вплив судової реформи 1864 року на розвиток цивільного судочинства в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С. 44-47.

3. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за заг. ред М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Х.: Право, 2008. 728 с.
4. Слинько Д. Особливості розвитку процесуального права на українських землях у складі Російської імперії (кінець XVIII – початок ХХ ст.). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 37-42.
5. Сухонос В. В. Прокуратура у державному механізмі Російської імперії після судової реформи 1864 р.: монографія. Суми: Університетська книга, 2012. 104 с.

*Гринчак Алла Анатоліївна,
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри державного
будівництва Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4962/>

Ідеї та практика писаних конституцій і конституціоналізму, що виникли на Заході у вісімнадцятому столітті, вперше були імпортовані до Китаю наприкінці 19-го століття. Сучасна китайська історія бачила три епохи створення конституції: останнє десятиліття імперського правління Цин (1901–1911), республіканський (1911–1949) і комуністичний (1949–до сьогодні).

Разом із преамбулою ст.1 чинної Конституції 1982 р. має особливе значення, оскільки вона має на меті чітко визначити сутність і основи режиму КНР. У ній, зокрема, зазначено, що «КНР є соціалістичною державою в умовах народно-демократичної диктатури, очолюваної робітничим класом і заснованої на союзі робітників і селян. Соціалістична система є основною системою КНР» [1].

«Народно-демократична диктатура» – термін, введений Мао Цзедунем, – базується на марксистській концепції «диктатури пролетаріату», яка мала бути реалізована після соціалістичної революції і повалення капіталізму. Керівництво робітничого класу, згадане в ст. 1 здійснюється через керівництво Комуністичної партії Китаю (далі – КПК): за ленінською теорією КПК складається з авангарду пролетаріату (тобто робітничого класу) і здійснює керівництво від імені пролетаріату

розбудову соціалістичного суспільства [2, с.72]. Керівництво КПК було чітко визначено поправкою 2018 р. до ч. 2 ст. 1, яка додала наступне речення: «Керівництво КПК є найважливішою характеристикою соціалізму з китайською специфікою» [1].

До Конституції 1982 року поправки вносилися п'ять разів: у 1988, 1993, 1999, 2004, 2018 рр. Загалом, перші чотири хвилі поправок відображали поглиблення та зміцнення політики «реформ та відкритості» та введення до Конституції таких термінів і понять: попередній етап соціалізму, соціалізм з китайською специфікою, соціалістична ринкова економіка, захист приватного сектора економіки, управління країною відповідно до закону і побудова соціалістичної держави, заснованої на правлінні права, захисту прав людини та права приватної власності [2, с. 70].

Наслідки поправок 2018 року більш складні. На додаток до вищезгаданої поправки до преамбули та ч. 2 ст. 1, чотири інші аспекти поправок особливо значні.

Поправка до ст. 79 скасовує обмеження на два терміни на посадах Президента та Віце-президент КНР (з тексту статті просто прибрали словосполучення про два терміни підряд). Хоча Конституція КНР надає президенту небагато реальних повноважень по відношенню до Прем'єра Держради, існує конституційний звичай, що та сама особа, яка виконує функції Генерального секретаря КПК, також виконуватиме обов'язки Президента КНР (а також голови двох паралельних органів з майже однаковим складом, Центральна військова комісія (ЦВК) КНР і ЦВК КПК КНР). Офіційне пояснення щодо внесення змін до ст. 79 полягає в тому, що оскільки Статут КПК не передбачає будь-яких обмежень на кількість (п'ятирічних) термінів, які Генеральний Секретар КПК може обіймати посаду, так само не повинно бути обмеження терміну перебування президента КНР, тому той, хто обіймає посаду Генерального секретаря КПК більше двох термінів, може продовжувати цю службу одночасно президентом КНР. З цієї точки зору конституційна поправка встановлює тривалість повноважень для обох посад шляхом повного скасування обмежень термінів.

Але якщо проаналізувати текст оновленої ст. 79, де у ч. 3 зазначено, що термін повноважень глави держави відповідає терміну повноважень Всекитайських зборів народних представників (далі-ВЗНП) і звернутися до ч.1 ст. 60, де вказано що ВЗНП обираються на 5 років, то видається дивним таке офіційне тлумачення. Чітко прослідковується класичний для недемократичних країн підхід: право «за вуха» притягається для обґрунтування вигідного політикам підходу (верховенство Статуту КПК), а не забезпечується верховенство Конституції в здійсненні державної політики. Цей висновок підкріплюється ще й тим фактом,

що спеціального органу конституційної юрисдикції, що властиве ліберальному конституціоналізму демократичних країн, у КНР нема і офіційне тлумачення положень конституції здійснює за п.1 ч. 1 ст.67. сам законодавчий орган, а саме його складовий орган – Постійний комітет ВЗНП.

Ця поправка разом з офіційним тлумаченням чітко проклала шлях для Сі Цзіньпіна, щоб продовжувати виконувати обов'язки Генерального секретаря КПК і Президента КНР після закінчення його другого терміну у 2022 та 2023 рр. відповідно.

Очікувалося, що ця конституційна поправка матиме ефект подальшого посилення правління Сі Цзіньпіна в майбутньому, оскільки до цього не потрібно буде готувати передачу наступнику під час другого терміну перебування Сі Цзіньпіна на посаді генерального секретаря КПК і Президента КНР. Перевага цієї консолідації, на думку прихильників Сі Цзіньпіна, полягає в тому, що він зможе ефективніше вирішувати складні завдання щодо боротьби з корупцією, реформування економіки та соціального розвитку. Однак ціною, яку доведеться заплатити, є впевнене крокування від відмови від культу особистості до більшої інституціоналізації КПК на найвищих рівнях, щоб забезпечити більший порядок спадкоємності керівництва всередині КПК.

Додавання нового підрозділу 7 до розділу 3 Конституції суттєво змінило урядову структуру КНР. На вершині структури знаходяться ВЗНП, «вищий орган державної влади». Відразу внизу є Державна рада (китайський еквівалент виконавчої гілки влади), Верховний народний суд і Верховна народна прокуратура. Керівники усіх трьох організацій призначаються ВЗНП і підзвітні їм. Так само структура відображається на провінційному та місцевому рівнях, які мають власні конгреси (ЗНП). Поправки 2018 р. створили четвертий державний орган – Національний наглядовий орган - Комісію. Як і три існуючі державні органи при ВЗНП, нова Комісія призначається ВЗНП і безпосередньо підпорядкована їм, і має еквівалентні установи на провінційному та місцевому рівнях. Основною метою створення цього нового органу є більш ефективна боротьба з корупцією та її розслідування, що було одним із політичних гасел Сі Цзіньпіна. Національна наглядова комісія об'єднує кілька існуючих органів, що займаються антикорупційною роботою та наглядом за діяльністю державних службовців і партійних кадрів, включаючи антикорупційний відділ Верховної народної прокуратури, Міністерство нагляду при Державній раді та Центральну Дисциплінарну комісію КПК.

До ст. 27 Конституції було внесено зміни, які вимагають від усіх державних службовців присягти на вірність Конституції після вступу на посаду. Ця нова вимога демонструє прагнення режиму КНР посилити авторитет і отримати легітимність від Конституції. З огляду на внесення

змін до ст. 1 Конституції, вірність Конституції тепер тягне за собою вірність самій КПК. Таким чином легітимність принципу керівництва КПК підкріплюється авторитетом Конституції.

Китай пройшов довгий шлях від тоталітарної комуністичної системи, в якій партія-держава контролювала всі соціальні, економічні та культурні сфери та всі аспекти життя громадян до авторитарної політичної системи, яка взяла на себе зобов'язання дотримуватися певних стандартів законності і сприяла розвитку енергійної «соціалістичної ринкової економіки» або «соціалізму з Китайським обличчям». Економічна реформа підтримала швидке зростання приватної діяльності і економічне життя поза прямим контролем партії-держави.

У КНР основним засобом реалізації Конституції було і є законодавство, а не судові рішення. ВЗНП займається тлумаченням Конституції під час законодавчого процесу. Така собі поміркована мала конституційна реформа, у формі законодавчих актів та адміністративної практики: реформи в сфері вертикальних і горизонтальних державних відносин і міжрегіональних відносин і запровадження системи адміністративного судочинства як конституційна еволюція через законодавство.

В епоху «реформування та відкриття» судова система швидко розвивалася з точки зору розміру, навантаження справ, а також кваліфікації та професіоналізації суддів, але вона також була обтяжена проблемами корупції, політичного втручання в процес прийняття судових рішень. Функція китайських судів полягає в тому, щоб розглядати справи в відповідно до закону. Вони не мають жодної ролі в тлумаченні Конституції або перевірку конституційності діяльності уряду, хоча вони здійснюють повноваження переглядати відповідність адміністративних дій законодавчим критеріям. Аналізуючи рішення Верховного Народного Суду 2001 р. в широко відомій справі Ці Юлін, здавалося б можна припустити, що китайські суди можуть застосовувати конституційні положення безпосередньо при винесенні рішень справ, але подальше скасування цього рішення Верховним Народним Судом у грудні 2008 р. чітко засвідчило, що судам заборонено тлумачити або запроваджувати Конституції в ході вирішення справ [2, с. 76].

Концепції, принципи та права, закріплені в китайській конституції, мають частіше використовуватися в судових процесах, соціальних рухах і публічному дискурсі задля правосуддя та захисту конституційних прав. Але чи достатньо, щоб Конституція була тільки конструктивним подразником режиму (посилання на її норми не можна ж у судовому процесі просто проігнорувати)? Очевидно, що основний закон не може

займати подібну роль у правовій системі. А у КНР, на жаль, це саме так. Бо окрім Конституції КНР, КПК керується власною офіційною конституцією, а саме Статутом КПК. Таким чином, кажуть, що Китай має подвійну конституцію. І у цій подвійній конституційній структурі фактично співіснує дві нормативні системи: партійна система (на чолі з вищими партійними органами, такими як ЦК КПК, Політбюро та Постійний комітет Політбюро) і державна система (включає інституції такі як ВЗНП, Державна рада, Наглядова комісія, суди та прокуратури).

Тільки державний устрій регулюється Конституцією і законами КНР, тоді як партійна система регулюється власним Статутом партії та внутрішніми правилами. Але КПК контролює ВЗНП, оскільки більшість їх членів є членами КПК, яка використовує свій контроль над ВЗНП, щоб інтегрувати державний устрій і організувати його навколо принципу однопартійності.

І така партія-держава чинить рішучий опір будь-яким політичним реформам, які могли б послабити або загрожувати монополії КПК на державну владу. Сучасна китайська практика позбавлена всього, що можна охарактеризувати як конституціоналізм в вузькому розумінні.

Більшість країн ліберальної демократії покладаються на поєднання політичних і судових механізмів, і там є взаємодія, діалог, між політичними (законодавча і виконавча) та судовою гілками влади.

Китай є особливим випадком, маючи монополію Постійного комітету ВЗНП на тлумачення конституції, відсутність будь-якої ролі судової влади у визначенні або застосуванні конституційних норм і значенні законодавства в розвитку конституційного ладу.

І усі ці аргументи щодо ефективності державно-партійного конституціоналізму Китаю (КПК сприяє верховенству права, підпорядковує себе до верховенства права та дотримується самодисципліни; розподіл влади між КПК, як джерелом цінностей і фундаментальної політики, та державними органами, як такими, що займаються конкретними адміністративними завданнями) виглядають недостатньо переконливими в аспекті реального захисту і забезпечення прав людини, плюралізму, розподілу влад, верховенства права тощо.

Отже, Конституція КНР виступає як інструмент правління КПК, який зміцнює легітимність партійної держави, але не верховенство права. Подальший рух КНР у бік соціалістичного конституціоналізму ще більше віддалить цю державу від ліберального конституціоналізму, ускладнить в майбутньому поступовий і неревольюційний перехід до ліберального конституціоналізму.

Література:

1. Конституція КНР. URL: https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/201911/20/content_WS5ed8856ec6d0b3f0e9499913.html
2. Albert H. Y. Chen. Constitutions and Constitutionalism: China. URL: https://www.researchgate.net/publication/358673174_Constitutions_and_Constitutionalism_China

*Конончук Богданна Ростиславівна,
здобувачка освітнього ступеня
бакалавра юридичного факультету
Хмельницького університету
управління та права імені
Леоніда Юзькова*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4970/>

Сучасний економічний клімат і зростаюча тенденція до індивідуалізації бізнесу роблять цю тему особливо актуальною. Фізичні особи, які хочуть займатися підприємництвом, повинні розуміти правові основи, щоб ефективно розвивати свою діяльність, уникати юридичних проблем та максимізувати свої прибутки, при цьому дотримуючись законодавства.

В Україні, основні принципи підприємництва та відповідне законодавство формують основу для ефективного та справедливого бізнес-середовища. Ось детальний огляд цих принципів:

Свобода підприємництва. Свобода підприємництва в Україні визначається як право кожної особи вести підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Це основоположний принцип, закріплений в Конституції України та відповідно до Закону України "Про підприємництво". Цей принцип забезпечує рівні можливості для всіх громадян вступати у підприємницьку діяльність та сприяє економічному розвитку [1].

Конкуренція. Забезпечення чесної конкуренції – ключовий аспект українського бізнес-середовища. Закон України "Про захист економічної конкуренції" регламентує ринкові відносини, забороняючи монополізацію та недобросовісну конкуренцію. Це допомагає створювати рівні умови для

всіх учасників ринку, сприяючи інноваціям та поліпшенню якості товарів і послуг.

Захист прав споживачів. В Україні велика увага приділяється захисту прав споживачів. Закон України "Про захист прав споживачів" гарантує безпечність та якість товарів і послуг, а також надає споживачам право на повну та достовірну інформацію про продукцію. Це сприяє довірі споживачів та підтримує справедливі ринкові практики [2].

Відповідальність перед законом. Підприємці в Україні несуть відповідальність за дотримання всіх аспектів законодавства, включаючи податкові, трудові, а також норми з екологічної безпеки. Це забезпечує порядок та справедливість у бізнес-середовищі, а також захищає інтереси держави, споживачів та інших учасників ринку.

В Україні, захист прав підприємців та вирішення комерційних спорів відбувається через цілий ряд механізмів, які включають судову практику, арбітраж, третейські суди та медіацію. Ключовим елементом є господарські суди, які спеціалізуються на розгляді комерційних справ і забезпечують захист прав та інтересів підприємців. Ці суди діють згідно з принципами прозорості та доступності судочинства, намагаючись забезпечити чесний та ефективний розгляд кожної справи. Крім того, у випадку необхідності, рішення можуть бути оскаржені у Верховному Суді України [3].

Важливою альтернативою судовому розгляду є арбітраж та медіація, що дозволяють сторонам вирішувати спори поза судовою системою. Третейські суди також пропонують механізм для вирішення спорів, де сторони можуть домовитися про передачу справи на розгляд незалежного третейського суду. Для міжнародних комерційних спорів міжнародний арбітраж є ключовим інструментом.

На міжнародному рівні, Україна активно працює над інтеграцією з європейськими структурами та усуненням торговельних бар'єрів. Угода про асоціацію з ЄС сприяла гармонізації українського законодавства з нормами ЄС, покращуючи інвестиційний клімат та захист прав підприємців. Ця угода також включає створення зон вільної торгівлі, що відкриває нові можливості для українських підприємців.

Крім того, Україна підписала ряд двосторонніх інвестиційних угод з іншими країнами, які забезпечують додатковий захист інвестицій і сприяють розвитку міжнародної торгівлі. Участь України в міжнародних економічних організаціях, таких як Світова організація торгівлі, також відіграє важливу роль у формуванні міжнародного бізнес-середовища.

Таким чином, захист прав підприємців в Україні та вирішення комерційних спорів забезпечується через комплексну систему, яка включає як національні, так і міжнародні механізми. Це створює сприятливі умови для ведення бізнесу та просування міжнародної торгівлі.

Література:

1. Могильська В. Стимулювання бізнесу в період воєнного стану в Україні: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах». Тернопіль, 2022. С. 195-197.
2. Француз А. Й., Козак А. В. Правовий статус суб'єктів підприємницької діяльності у сфері надання послуг з охорони фізичної особи або майна: проблеми і виклики. Правничий вісник Університету «КРОК». 2020. № 38. С. 116-124.
3. Коваленко І. А., Медвідь Л. П. Сутність і зміст статусу підприємницької діяльності як конституційно-правової категорії. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. № 1. С. 129-133.

*Макаров Валерій Андрійович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна*

ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ ЗА КОДЕКСОМ 1743 РОКУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4954/>

УДК 340

У 1743 році спеціально створена комісія представила проект збірника, який складався з 30 розділів, розділених на 532 артикули та 1607 пунктів. Найбільша за обсягом і найдетальніша за викладом частина. Передбачалось дві категорії судів – загальні і спеціальні. До першої належали: сільські, ратушні, магістратські, сотенні, полкові, полкові канцелярії, Генеральний військовий суд та Генеральна військова канцелярія. До другої третейський, полюбовний або мировий, духовний і ярмарковий або торговельний. Найнижча ланка – сільський суд, діяв у

селах. Отаман, вїйт і декілька козаків та посполитих розглядали незначні питання, що виникали з приводу крадіжок, випасу худоби, бійок між жителями підвідомчої території, а інколи і між сторонніми людьми. Деколи вони видавали іншим судовим установам так звані атестації – характеристики на обвинувачених мешканців села. У важливих випадках сільські суди, як правило, проводили початкове дізнання. Отаман і вїйт завжди запрошувались до складу сотенного і полкового судів, коли ті розглядали складні справи безпосередньо на місці у сільській місцевості або коли позивач і відповідач проживали в одному селі [1]. Апарат ратушного суду складався з сотника, отамана, писаря, вїйта, 3-х бурмистрів, межового комісара, городничого і 1-2-х возних. Засідання визнавалось правомочним при наявності не менше 3-х перелічених осіб, але з обов'язковою участю вїйта. Однак якщо скаржником був сам вїйт, то до складу суду входити йому заборонялося.

Компетенція передбачала вирішення кримінальних і цивільних справ міщан. Ратушний суд не мав права виконувати вироки у кримінальних справах. Вони надходили для розгляду у вищестоящу інстанцію. Незадоволені вчинками ратушних чиновників могли поскаржитись до однойменного суду. Скарги на судові декрети та вїйта подавались до полкового суду або полкової канцелярії [2]. Міщанський суд – магістратський у складі вїйта, бурмистрів, райців, лавників, писаря, межового комісара або межовика чи підмежовщика, городничого та 1-2-х возних відрізнялася від ратушного лише за місцем розташування. Магістрати знаходилися у містах з самостійним самоврядуванням – привілейованих містах.

На території сотні судовим органом був сотенний суд. До нього входили сотник, отаман, міський писар, осавул і хорунжий. У відкритих засіданнях розглядались цивільні і кримінальні справи місцевих жителів у першій і другій інстанціях. При необхідності суд проводив слідство через своїх представників або виїжджав на місце злочину чи знаходження предмету спору. Коли вирішувались питання мешканців села, розташованого у даній сотні, то для участі у суді викликались представники сільської влади. Інколи до його складу полковник делегував старшин, найчастіше – полкових. Кожна справа заносилася до протокольної книги, за котру відповідав писар. Всі права у процесі належали сотнику і сотенній старшині. Скарги на їх рішення надсилались до судових органів. Полковий суд, що діяв на землях полку, ніс основний тягар діловодства. У ньому працювали полкові судді та частина полкової старшини і представники значкових знатних товаришів. Компетентний над полковою старшиною, сотниками і значковими товаришами, цей

суд слугував і апеляційною інстанцією щодо сотенних, ратушних і магістратських судів. У засіданні головував, як правило, полковий суддя або полковник. Полковий суд практикував виїзди на місця: у сотні та села. Його уповноважені неодноразово брали участь у роботі нижчих ланок для проведення слідства або завершення попереднього огляду і складення відповідного протоколу – основи наступного рішення. У полковій канцелярії, на відміну від суду, засідали полковник і декілька представників полкової старшини. Апеляції ж на її декрети адресувались Генеральному військовому суду. У Генеральному військовому суді засідали генеральні судді та інші особи від генеральної старшини або знатних бунчукових товаришів. Генеральний суд розглядав весь спектр справ, що торкались генеральної старшини, полковників і бунчукових товаришів. Безпосередній нагляд за Генеральним судом покладався на Генеральну військову канцелярію, яка складалася з гетьмана та декількох представників від генеральної старшини. Особливий Третейський суд, компетентний виключно у цивільних та деяких незначних кримінальних справах, закріплювався при Гетьманському правлінні. Він вів процес на прохання позивача, котрий бажав прискорити провадження і укласти мирову угоду або за вказівкою Генеральної військової канцелярії, яка формувала цей суд. Існувала розгалужена мережа духовних судів: протопопські, вищі єпископські суди в єпархіях, очолювані найвищою і остаточною інстанцією – консисторським судом Київської митрополії. Їх компетенція поширювалася на питання шлюбу і розлучення, провини світських осіб перед вірою, а також на випадки заподіяння шкоди представниками духовенства, окрім кримінальних справ. Всі інші спори підлягали козацькому судочинству. Особливо робився наголос на недопустимості порушення підсудності у системі козацьких духовних судів під загрозою неправомочності винесеного рішення. Останній судовий орган, передбачений Кодексом 1743 року – ярмарковий або торговельний суд, правомочний на ярмарках і торгах. Даний суд чинила за місцем виникнення цивільного спору місцева адміністрація у присутності при потребі купців. Кримінальні ж справи після арешту і перших допитів винного обов'язково надсилались до полкового суду [3].

Отже, діяльність судової системи Гетьманської України детально врегульовувалась на законодавчому рівні, будівництво козацької державності спричинило виникнення своєї судової системи, яка активно розвивалася та мала прогресивні на той час ідей.

Література:

1. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків: у 3 т. / Львів: Світ, 1990-1992. Т. 1 / з рос. пер. І. Сварник. 234 с.
2. Ухач В. З. Історія держави і права України: Навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль: Вектор, 2011. 208 с.
3. Васильєв С. В. Суди звичаєвого права на теренах пострадянських держав: історія та сучасний стан. Проблеми законності. Х., 2015. Вип. 131. С. 13.

*Палійчук Володимир Богданович,
аспірант Хмельницького
університету управління
та права імені Леоніда Юзькова*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИ ВИРІШЕННІ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ РІШЕНЬ ЄСПЛ У СПРАВАХ, У ЯКИХ УКРАЇНА НЕ Є СТОРОНОЮ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4965/>

Незважаючи на повсюдне використання практики Європейського суду з прав людини (надалі – «ЄСПЛ», «Суд») при вирішенні земельних спорів, застосування рішень ЄСПЛ у справах, у яких Україна не є стороною пов'язане із певними складнощами.

Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (надалі – «Закон»), а саме ст. 17 передбачено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практики Суду як джерело права. Поняття «практика Суду», у свою чергу, деталізується у ст. 1, згідно з якою практика Суду включає у себе практику Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини [4].

Схожі за формулюваннями положення містяться також і в процесуальних кодексах. Наприклад, у ч. 4 ст. 10 Цивільного процесуального кодексу України передбачено, що вітчизняні суди застосовують, серед іншого, «практику Європейського суду з прав людини як джерело права» [7]. Фактично зміст категорії «практика ЄСПЛ» тут також не розкритий. Деякі вчені приходять до висновку, що зводити зміст цієї категорії виключно до рішення у справах, у яких стороною є Україна, є некоректним [5, с. 6]. Ця позиція є не лише логічною, а й відповідає реальності вітчизняної судової практики.

Так, наприклад, у Єдиному державному реєстрі судових рішень містяться сотні судових рішень апеляційних та касаційних судів у

земельних спорах, у яких згадується рішення ЄСПЛ у справі "Спорронг і Л'єонрот проти Швеції" (наприклад, постанова КГС ВС від 29.01.2019 у справі № 911/3455/17 та постанова КЦС ВС від 17.10.2022 у справі № 755/259/21) [2, 3]. У межах даної справи Суд досліджував критерії правомірності втручання у право мирного володіння особою своїм майном.

Аналогічна ситуація із рішенням ЄСПЛ у справі «Гамер проти Бельгії», яке десятки разів цитувалось вітчизняними судами при вирішенні земельних спорів (для прикладу у постанові ВП ВС від 07.11.2018 у справі № 488/6211/14-ц) [1]. Внесення до українського законодавства прямого визначення поняття «практика ЄСПЛ» видається закономірним та раціональним кроком задля уникнення подвійних трактувань.

Незважаючи на недостатню законодавчу визначеність обсягу практики Європейського суду з прав людини, яка підлягає застосуванню як джерело земельного права в Україні, суди фактично застосовують як рішення ЄСПЛ у справах проти України, так і у справах проти інших держав.

Водночас подібна ситуація пов'язана із низкою інших проблем. Перш за все, велика кількість рішень ЄСПЛ у справах, у яких Україна не є стороною, не перекладені українською мовою. Так, наприклад, вищезазначене рішення у справі «Гамер проти Бельгії», на відміну від рішення у справі «Спорронг і Л'єонрот проти Швеції», не має офіційного українського перекладу. У такому разі виникають запитання до рівня перекладу цитованого рішення, який мав би носити професійно-лінгвістичний характер.

Також питання викликає швидкість публікації такого перекладу. Часто офіційні переклади рішень виходять через роки після публікації оригінального тексту. Незважаючи на відносну сталість практики ЄСПЛ, немає гарантій, що широко використовувані при вирішенні земельних спорів, але відносно старі позиції Суду досі є актуальними.

Більше того, використання рішень Суду у справах проти інших держав пов'язано не лише з мовним бар'єром, але й з безпосередньо юридичним також, оскільки при застосуванні тих чи інших правових позицій потрібно розуміти контекст, у якому вони використовуються. Для цього часто потрібно розуміти юридичну термінологію іноземних держав, їхні правові інститути та процедури, володіти знаннями про основні концепції чи принципи, що були розтлумачені ЄСПЛ раніше [6, с. 46]. При посиленні сторони земельного спору на рішення ЄСПЛ вітчизняний суддя повинен оцінити певне положення не лише в контексті конкретного рішення Суду, а й з урахування численних інших правових позицій ЄСПЛ, які зазначались у інших рішеннях.

Отже, незважаючи на певні законодавчі прогалини, вітчизняні суди не звужують обсяг рішень ЄСПЛ, які можуть розглядатись як джерело земельного права України, та застосовують також рішення у справах у яких Україна не є стороною. Водночас деякі недосконалості застосування практики ЄСПЛ знижують ефективність цього правового інституту.

Література:

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 07.11.2018 р. у справі № 488/6211/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81842020>.
2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 17.10.2022 р. у справі № 755/259/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106881848>.
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 29.01.2019 р. у справі № 911/3455/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79687775>.
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
5. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015. – С. 6.
6. Цебенко С., Красько С. Проблематика застосування практики Європейського суду з прав людини під час здійснення правосуддя. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. Т. 1, № 61. С. 45-46. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/11-2.pdf>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

*Iryna Tyshchenko,
Candidate of Medical Sciences,
Dnipro State Medical
University, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8864-3523*

CASE-BASED LEARNING: A POSSIBLE APPROACH TO THE CREATION OF CASES IN AN INSTITUTION OF HIGHER MEDICAL EDUCATION

Internet address of the article on web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4969/>

In recent decades, the use of the case method, Case-study, as one of the variants in the system of interactive learning methods, has become quite widespread in higher medical education in Ukraine. The essence of the method, the method of creating cases, categorical types of cases that can be used during the study of medical disciplines, especially clinical ones, the methodology of application in the educational process are sufficiently widely and deeply analyzed in a number of publications by Ukrainian authors. The expediency of using the method in the classes of medical students [1], its value for improving the quality of specialist training, increasing the professional level and professional ethics of doctors [2], the value of case technology for the formation of certain personal qualities and competencies of students [3], the effectiveness case method of learning for the development and consolidation of knowledge, for the formation and development and making of independent decisions by students [4], etc., have been shown.

The case method involves not only familiarization with the clinical situation, development of certain skills of working with the patient (survey, physical examination, appointment of additional examination and treatment programs based on a certain diagnostic hypothesis) and assessment of students' knowledge. This is not just the usual classic work with a thematic patient. The requirements for the case method are such that, on the basis of a real clinical case, it is necessary to create a whole scenario in which to set the goal of education, outline problematic issues, lead students to make certain independent decisions, inspire the group to participate in the discussion, think over the plan of this discussion and manage it. In addition, at the end, evaluate the activity of the group and individual students, draw conclusions about the achievement of the goal, discuss possible mistakes, shortcomings and emphasize the achievements in solving cases regarding the deepening of

theoretical knowledge, the acquisition of practical skills, first of all, the formation of clinical thinking, and regarding the development of certain competencies, first of all, teamwork.

Classically, creating cases is the teacher's task. Indeed, the leading role of the teacher cannot be doubted. However, senior students and, especially, interns can be involved in the creation of cases. Interns, who already have more clinical experience than students, can take an active part in creating the basis of clinical scenarios. You can count on their interest in a new type of work, on the desire to prove themselves already as specialists, to demonstrate the medical knowledge level and the volume of acquired skills, as well as on the desire of modern youth to implement additional skills in the field of digital technologies when creating cases in the form of video or multimedia presentations.

In the 2023-2024 academic year, at the Department of Endocrinology of the Dnipro State Medical University, an attempt was made to create cases together with interns in the 2nd year of training in the specialty "Internal Diseases". During practical classes at the clinical base in the endocrinology department, cases related to patients' management difficulties were observed. Observation of these patients, analysis of medical history and clinical data led to a lively discussion in the group of interns, which led to a desire to share information with other applicants for higher medical education. The teacher offered to prepare these clinical cases in the form of modern scenario for use in the educational process. After getting acquainted with the main principles of the Case-study method, the interns were given the task of first creating textual versions describing the clinical situation, demonstrating medical history data and the results of clinical and additional examinations, highlighting problematic issues that arose before doctors in the management of patients. The co-authors additionally familiarized themselves with the medical and regulatory literature regarding the nosologies that became the subjects of observation, as well as with the literature regarding the cases creation. The interns showed great interest in this process, showed motivation to deepen their knowledge and expand their experience in practical, scientific and methodological work. Under the guidance of the teacher, the texts were corrected, supplemented, acquired the necessary characteristics and volume, which will allow applying the created tasks in the educational process with senior students in the next academic year.

Case variants were also prepared in the form of multimedia presentations. Patients' photos and copies of the results of additional examinations obtained with the written consent of the patients during their treatment at the hospital and with the agreement of the hospital administration were used. Multimedia variants were demonstrated during the students' scientific conference at the end of the academic year, and it caused considerable interest among those present. In addition, multimedia cases were used in the educational process of interns of

the 2nd year of study in the specialty "General practice-family medicine" and in the specialty "Internal diseases". Interns were informed about such study component in classes on certain topics, were introduced to a list of problematic issues for discussion, which enabled the teacher to conduct a very active discussion, determine the degree of interns' possession of theoretical knowledge, skills in managing patients with demonstrated pathologies, understand the level of the clinical thinking of actually trained specialists, to assess their ability to see shortcomings and mistakes in the management of difficult patients and readiness for collegial work.

It must be said that the same case can be used during classes with different groups of applicants for higher medical education (4 and 6 years of study), with interns, as well as during cycles of thematic improvement of doctors. At the same time, for different categories of persons who are studying or improving their professional level, a case should be shown from different positions, different problematic questions should be asked, and groups should be led to solve different tasks depending on the training goals. In the multimedia versions, we emphasized other questions and tasks than in the text versions. The final stage of creating cases is the direct work of the teacher, based on his clinical and pedagogical experience, on understanding the goals and methods of the educational process, and it also requires a certain amount of time, thinking, finding ways to improve the final result, and improving personal skills in the use of digital technologies.

Conclusions. The Case-study method is not only an effective option for interactive learning, which is confirmed by international and national experience. Participating in the cases preparation can be a means of additional training for students and specialists and improving the pedagogical skills of teachers. Involvement of interns who have certain clinical experience in the creation of cases at the initial stages of the process (selection of clinical cases, initial description) contributes to their motivation to increase the medical training level and master the skills of scientific and methodological work. The leading role and responsibility for the final result of the cases creation and their implementation in the educational process belong only to the teacher.

Literature:

1. Павлишин Г. А., Бігуняк Т. В., Саварин Т. В. Кейс-метод навчання у медичній освіті. Медична освіта. 2015. № 3. С. 67-69. DOI:10.11603/me.v0i3.4975
2. Годованець Ю. Д., Бабінцева А. Г. Актуальність впровадження моделі «case-based learning» (cbl) у систему фахової підготовки та безперервного професійного розвитку лікарів. Неонатологія, хірургія та перинатальна

медицина. 2019. Т. IX, № 2(32). С. 9-15. DOI: 10.24061/2413-4260. IX.2.32.2019.2

3. Рева Т. В., Рева В. Б., Трефаненко І. В., Шупер В. О., Шумко Г. І. Застосування методу case study при викладанні клінічних дисциплін за умов дистанційного навчання. Український журнал медицини, біології та спорту. 2022. Том 7, № 6 (40). С. 167-171. DOI: 10.26693/jmbs07.06.167

4. Скрипник І. М., Сорокіна С. І., Шевченко Т. І., Кудря І. П., Шапошник О. А. Кейс-метод як приклад інтерактивного навчання студентів-медиків клінічними дисциплінами. 2012. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0731b035-1794-418f-8746-21b4c5277d8e/content>

*Kosminskyi Ihor Vladlenovych,
Ph, Profesor nadzwyczajny
Wydziału Maszyn i Urządzeń
Procesów Technologicznych,
Kijowski Narodowy Uniwersytet
Budownictwa i Architektury
ORCID: 0000-0003-0234-7166*

OSOBLIWOŚCI METODOLOGII NAUCZANIA DYSCYPLINY «PRZEPISY TECHNICZNE»

Link do publikacji na stronie:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4966/>

Dyscyplina „Przepisy techniczne” jest jednym z kluczowych elementów szkolenia specjalistów w dziedzinie nauk technicznych, w szczególności inżynierii, budownictwa i przemysłu. Obejmuje szeroki zakres wiedzy i umiejętności niezbędnych do zapewnienia jakości i bezpieczeństwa produktów, procesów i usług. Jednak nauczanie tej dyscypliny stoi przed szeregiem wyzwań związanych z dynamicznymi zmianami w ramach regulacyjnych, szybkim rozwojem technologii i potrzebą integracji wiedzy teoretycznej z umiejętnościami praktycznymi.

Znaczenie nauczania dyscypliny „Przepisy techniczne” wynika z kilku czynników:

1. Dynamiczne zmiany w ramach regulacyjnych. Częste zmiany w normach krajowych i międzynarodowych wymagają ciągłej aktualizacji programów nauczania i materiałów.

2. Postęp technologiczny. Szybki rozwój technologii stwarza nowe wymagania w zakresie przepisów technicznych, co wymaga ciągłego aktualizowania wiedzy nauczycieli i uczniów.

3. Umiejdzynarodowienie edukacji. Potrzeba uwzględnienia międzynarodowych standardów i praktyk wymaga od nauczycieli włączenia globalnego podejścia do procesu uczenia się. Główne problemy związane z metodami nauczania to przede wszystkim zapewnienie adekwatności materiałów edukacyjnych. Biorąc pod uwagę szybkie zmiany w przepisach technicznych, nauczyciele stają przed wyzwaniem aktualizowania materiałów dydaktycznych. Ważne jest, aby programy i materiały były aktualizowane w odpowiednim czasie, zgodnie z nowymi standardami i przepisami [1]. Drugim jest integracja wiedzy teoretycznej z umiejętnościami praktycznymi. Jednym z głównych wyzwań jest zapewnienie równowagi między wiedzą teoretyczną a umiejętnościami praktycznymi. Nauczyciele powinni znaleźć skuteczne metody integracji aspektów teoretycznych z rzeczywistymi sytuacjami praktycznymi, które pozwolą uczniom lepiej przyswoić materiał i przygotować się do wykonywania czynności zawodowych [2]. Po trzecie, wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych. Włączenie technologii informacyjnej do procesu nauczania jest ważnym aspektem, który przyczynia się do skuteczności uczenia się. Jednak korzystanie z technologii informacyjnych (IT) wymaga od nauczycieli dodatkowej wiedzy i umiejętności, a także zasobów do tworzenia i utrzymywania platform e-learningowych, materiałów multimedialnych i wirtualnych laboratoriów [3]. Po czwarte, jest to rozwój krytycznego myślenia i kreatywności. Nowoczesna edukacja powinna mieć na celu rozwijanie krytycznego myślenia i zdolności twórczych uczniów. Wymaga to od nauczycieli stosowania interaktywnych metod nauczania, takich jak studia przypadków, gry fabularne i uczenie się oparte na projektach [4].

Celem tego badania jest zidentyfikowanie skutecznych metod nauczania dyscypliny „Regulacje techniczne”, biorąc pod uwagę współczesne wymagania i wyzwania. Główne cele badania obejmują:

1. Analizę nowoczesnych podejść do nauczania „Przepisów technicznych” w instytucjach szkolnictwa wyższego.

2. Identyfikacja problemów i przeszkód napotykanych przez nauczycieli w nauczaniu tej dyscypliny.

3. Opracowanie zaleceń dotyczących poprawy metod nauczania, z uwzględnieniem integracji technologii informacyjnej i innowacyjnych metod nauczania.

Aby osiągnąć cel, jakim jest zidentyfikowanie skutecznych metod nauczania dyscypliny „Przepisy techniczne”, które uwzględniają współczesne wymagania i wyzwania, konieczne jest stosowanie różnorodnych materiałów i metod. Pozwala to na kompleksową analizę, opracowanie i wdrożenie nowoczesnych metod nauczania. Poniżej znajduje się opis materiałów i metod.

Wśród źródeł literaturowych należy zwrócić uwagę na artykuły naukowe i monografie dotyczące metodologii nauczania dyscyplin technicznych, w szczególności prace Browna, T. R. [3], Jonesa, A. i Smitha, B. [5]; publikacje obejmujące nowoczesne podejścia i technologie w szkolnictwie wyższym, a mianowicie takich autorów jak Muller, R. [4] i Taylor, S. [6], a jednocześnie krajowe i międzynarodowe standardy regulacji technicznych [7]. Jeśli chodzi o materiały do nauczania i uczenia się, warto zwrócić uwagę na podręczniki takich autorów jak Ivanov, V. G. [1], Petrov, O. V. [2], a także programy nauczania i plany dla dyscypliny „Przepisy techniczne” z instytucji szkolnictwa wyższego [10,11], wirtualne laboratoria i programy symulacyjne [8].

Metody te obejmują:

1. Metody badań empirycznych. Ankiety wśród nauczycieli i studentów. Przeprowadzanie ankiet i wywiadów w celu zebrania danych na temat skuteczności istniejących metod nauczania, trudności napotykanych przez studentów oraz ich sugestii dotyczących usprawnienia procesu uczenia się [4]. Obserwacja procesu uczenia się. Badanie praktyki nauczania przepisów technicznych w różnych instytucjach edukacyjnych w celu zidentyfikowania najlepszych praktyk i możliwych problemów [9].

2. Metody badań eksperymentalnych. Eksperymentalne wdrażanie nowych metod. Prowadzenie eksperymentów z wprowadzaniem innowacyjnych metod nauczania (studia przypadków, gry fabularne, uczenie się oparte na projektach) i ocena ich skuteczności [6]. Analiza porównawcza wyników. Porównanie wyników uczniów, którzy uczyli się zgodnie z tradycyjnymi metodami, z wynikami uczniów, którzy uczestniczyli w grupach eksperymentalnych [8].

3. Metody przetwarzania i analizy danych. Analiza statystyczna. Wykorzystanie metod statystycznych do analizy danych uzyskanych z ankiet, obserwacji i eksperymentów w celu identyfikacji wzorców i oceny skuteczności nowych metod [3]. Analiza SWOT. Identyfikacja mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń nowych metod nauczania w celu opracowania zaleceń dotyczących ich poprawy [4].

Wnioski. Metodologia nauczania dyscypliny „Regulacja techniczna” ma swoje unikalne cechy, które znajdują odzwierciedlenie w strukturze procesu edukacyjnego, metodach prezentacji materiału i kształtowaniu praktycznych umiejętności studentów. Główne aspekty decydujące o skuteczności nauczania tej dyscypliny obejmują:

1. Interaktywne metody nauczania: Wykorzystanie interaktywnych metod, takich jak studia przypadków, odgrywanie ról i symulacje, przyczynia się do głębszego zrozumienia złożonych przepisów i norm technicznych. Pozwala to uczniom aktywnie angażować się w proces uczenia się i rozwijać krytyczne myślenie.

2. Orientacja praktyczna: Ważnym elementem jest integracja wiedzy teoretycznej z zadaniami praktycznymi. Praca laboratoryjna, zajęcia praktyczne i udział w projektach pomagają studentom zastosować zdobytą wiedzę w praktyce, co zwiększa ich kompetencje zawodowe.

3. Podejście interdyscyplinarne: Nauczanie dyscypliny „Regulacje techniczne” jest często łączone z innymi dyscyplinami, takimi jak zarządzanie, prawo i ekonomia. Przyczynia się to do kształtowania kompleksowej wizji problemów regulacji technicznych i ich wzajemnych powiązań z innymi obszarami działalności.

4. Wykorzystanie nowoczesnych technologii: Włączenie technologii informatycznych do procesu kształcenia, w szczególności wykorzystanie specjalistycznego oprogramowania do modelowania i analizy, przyczynia się do poprawy jakości kształcenia i szkolenia.

5. Zaangażowanie praktyków: Zapraszanie specjalistów z branży i ekspertów w dziedzinie regulacji technicznych do nauczania tej dyscypliny zapewnia przekazywanie studentom odpowiedniej wiedzy i doświadczenia, co jest ważne dla ich przyszłej działalności zawodowej.

Dlatego też skuteczna metodologia nauczania dyscypliny „Przepisy techniczne” opiera się na połączeniu wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych, interaktywnych metod nauczania, interdyscyplinarnego podejścia i wykorzystania nowoczesnych technologii. Zapewnia to szkolenie wysoko wykwalifikowanych specjalistów zdolnych do skutecznej pracy w dziedzinie regulacji technicznych i normalizacji.

Odniesienia:

1. Ivanov V. G. Podstawy regulacji technicznych. Kijów: Wydawnictwo KNUBA, 2016.
2. Petrov O. V. Praktyczne aspekty regulacji technicznych. Charków: KNUBA, 2018.
3. Brown T. R. Platformy e-learningowe w edukacji technicznej. London: Taylor & Francis. 2019.
4. Muller R. Uczenie się oparte na projektach w edukacji technicznej. Berlin: Springer (2018).
5. Jones A. & Smith B. Multimedia w edukacji: Enhancing learning through technology. New York: Springer. 2017.
6. Taylor S. Uczenie się sytuacyjne w kształceniu zawodowym. Oxford: Oxford University Press. 2020.
7. ISO/IEC 17000:2020. Ocena zgodności – Słownictwo i zasady ogólne. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso-iec:17000:ed-2:v2:en> (dostęp 20.07.2024).

8. Lee J., Park S., & Kim Y. Wirtualne laboratoria w edukacji inżynierskiej. Singapur: Springer. 2020
9. Smith D. Уczenie się oparte na problemach: Studia przypadków i praktyczne zastosowania. Londyn: Routledge. 2019.
10. Program dyscypliny „Regulacja techniczna”. Połtawska Akademia Rolnicza. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4939/nptehnicneregulyvannyadocx.pdf> (dostęp 20.07.2024).
11. Program pracy dyscypliny „Przepisy techniczne, standaryzacja i certyfikacja”. NAU. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/54124/2/01_TPCC_PP.pdf (dostęp: 20.07.2024).

*Салімярова Інна Іванівна,
магістрант, Ізмаїльський
державний гуманітарний
університет*

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НУШ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4972/>

У молодшому шкільному віці у дітей закладається основа мотиваційної сфери, яка є джерелом їхньої активності. Першокласники здебільшого зацікавлені і сумлінно ставляться до навчального матеріалу, оскільки їхні мотиви старанного ставлення породжуються самою навчальною діяльністю. Стійкість мотивів навчальної діяльності молодших школярів залежить від того, як ця діяльність організована, як вчитель вміє збуджувати і підтримувати інтерес своїх вихованців до здобування знань, а також як формує їхні певні мотиви. Успішне подолання труднощів, з якими стикаються учні в процесі навчання, є невід'ємною внутрішньою умовою зміцнення їхньої мотивації. Водночас накопичення великої кількості невдач призводить до зниження інтересу до навчання. Якщо мотиви, породжені самою навчальною діяльністю, є слабкими, то соціальні мотиви, пов'язані, наприклад, з прагненням заслужити похвалу дорослих або отримати гарну оцінку, не виявляються ефективними. Отже, ставлення до навчальної діяльності значною мірою залежить від того, які мотиви сформовані у учня.

Складність і багатоаспектність проблеми мотивації обумовлює різноманітність підходів до її розуміння, природи, структури та методів вивчення. Цими питаннями займалися такі вчені, як Б. Г. Ананьєв, С. Л. Рубінштейн, М. Аргайл, В. Р. Асєєв, Л. І. Божович, К. Левін, А. Н. Леонтєв, З. Фрейд та інші. Основним методологічним принципом, що визначає дослідження мотиваційної сфери у вітчизняній психології, є принцип єдності динамічної і змістової сторін мотивації.

У сучасній психології мотивація розглядається як складний багаторівневий регулятор життєдіяльності людини. В. Р. Асєєв зазначає, що «мотиваційна система людини має набагато складнішу структуру, ніж простий ряд заданих мотиваційних констант. Вона описується надзвичайно широкою сферою, яка включає автоматично здійснювані установки, поточні актуальні прагнення та ідеальну сферу, яка на даний момент не є актуальною, але виконує важливу функцію, надаючи людині смислову перспективу подальшого розвитку спонукань, без якої поточні турботи повсякденності втрачають своє значення» [2]. Це дозволяє визначати мотивацію як складну, неоднорідну багаторівневу систему, що включає потреби, мотиви, інтереси, ідеали, прагнення, установки, емоції, норми, цінності тощо. Також можна говорити про полімотивованість діяльності та поведінки людини і про домінуючий мотив у їх структурі. Дослідники визначають мотивацію як один конкретний мотив, як єдину систему мотивів і як особливу сферу, що включає потреби, мотиви, цілі, інтереси у їх складному переплетенні та взаємодії [1].

Мотивація навчання відіграє ключову роль у формуванні особистості, оскільки без неї неможлива ефективна навчальна діяльність та розвиток здатності і потреби до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти. Саме у молодшому шкільному віці закладається основа для подальшого навчання, і часто бажання вчитися в НУШ визначає прагнення до навчання в середніх і старших класах.

Література:

1. Гладиш Т. Формування мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності як психолого-педагогічна проблема / Т. Гладиш // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2012. № 6 (Ч. 1). Вип. 6 (Ч. 1). С. 150-155.
2. Канюк С. С. Психологія мотивації: навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. С. 238-248.

*Тимохіна Віра Сергіївна,
старший викладач англійської
мови, Таврійський національний
університет ім. В.І. Вернадського*

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ГОВОРІННІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4963/>

Метою навчання англомовного говоріння студентів – майбутніх менеджерів у вищих навчальних закладах є формування професійно спрямованої комунікативної компетенції у цьому виді мовленнєвої діяльності. Під професійно спрямованою комунікативною компетенцією розуміється сукупність знань та вмінь, що дозволяє менеджеру виконувати свої посадові та професійні обов'язки. Основою для навчання говоріння студентів спеціальності “менеджмент організацій” є ділова англійська мова з урахуванням особливостей діяльності менеджера, виходячи з його основних посадових функцій, знань та вмінь, необхідних для професійної діяльності за допомогою іноземної мови. У сучасному світі англійська мова – це могутній інструмент для спілкування у сфері бізнесу, науки, культури. Завдяки ресурсам інтернета все більше людей з різних країн мають можливість спілкуватися англійською мовою.

Мета статті – визначити основні компоненти англомовної професійно спрямованої компетенції в говорінні майбутніх менеджерів і труднощі, з якими стикаються викладачі у процесі їх формування у студентів.

Розробка поняття комунікативної компетенції належить таким вченим, як Е. Білісток (E. Bialystok, 1991), М. Кенел, М. Свейн (M. Canale and M. Swain, 1980), Д. Хеймс (D. Hymes, 1972), П. Тейлор (P. Taylor, 1988), Дж. М. Трім (J. M. Trim, 1990). Значний внесок у вдосконалення поняття комунікативної компетенції у вітчизняну методику зробили Г. В. Маліновська (2002), С. С. Макаренко (2001), Л. Я. Личко (2009) та інші.

Впровадження англійської мови надає можливість навчати і вчитися, принаймні в середовищі англійської мови, тому, що реально необхідно в сучасному глобальному світі. Підтвердженням успішного навчання є той факт, що зараз існує різноманіття британських підручників на платформі MyEnglishLab від компанії “Пірсон” і серед них підручник “Market

Leader”». За допомогою його можна використовувати нові підходи у викладанні ділової англійської мови. Це інтерактивна англійська он-лайн платформа, яка підвищує мотивацію студентів до вивчення дисципліни та надає якісний зворотній зв'язок. Також здобувачі вищій освіти можуть користуватися англійським освітнім сайтом Macmillan.com де можна ознайомитися з особливостями різних видів англійської мови. Англійська компетенція для менеджерів надає можливість до міжнародної співпраці, а також для участі у переговорах, конференціях, семінарах. Здатність чітко висловлювати свої думки англійською мовою, впевнено аргументувати свої ідеї – це необхідні компоненти для створення успішної кар'єри у сфері управління.

Все це впливає на вимоги, що традиційно висуваються до іншомовного спілкування стосовно швидкості, вимови, грамотного виклада тощо. Слід відмітити, що основною вимогою в навчанні англійської мови є формування у студентів англійської професійно спрямованої комунікативної компетенції. Це означає здатність особистості здійснювати спілкування за допомогою мови, тобто передавати думки й обмінюватися ними у процесі взаємодії з іншими учасниками спілкування, правильно використовуючи систему мовних і мовленнєвих норм, та вибирати поведінку, що є адекватною ситуації спілкування. Комунікативна компетенція включає знання і вміння користуватися цими знаннями в реальному житті. Під знанням розуміють все те, що людина знає свідомо про мову й інші аспекти використання мови, а вміння показують, наскільки якісно ці знання реалізуються в реальному спілкуванні [1].

Саме поняття «компетенція» визначається як єдність знань, навичок і відносин у процесі професійної діяльності, які зумовлені вимогами посади, конкретною ситуацією і цілями організації (С. В. Козак) [2]; сукупність професійних значущих якостей та прояв творчості у процесі професійної діяльності (Г. В. Малиновська) [6]; коло тих питань, котрі повинна і реально може розв'язувати людина, яка виконує професійну чи соціальну роль (В. А. Семиченко) [9].

С. С. Макаренко під «комунікативною компетентністю» розуміє вміння особистості спілкуватися з різними людьми в середовищі яких вона проживає і працює проте це не тільки вміння спілкуватися, правильно оформляти думку в усній та письмовій формах, але й уміння шукати і знаходити компроміс, поважати думки інших людей [7].

Вище згадані означення надають зробити висновок про те, що:

а) іншомовна комунікативна компетенція студентів у говорінні характеризується певним набором вимог до їх знань і вмінь;

б) ці знання та вміння в подальшому реалізуються у процесі іншомовного спілкування між мовцями, які є представниками різних культур ;

в) іншомовна комунікативна компетенція виявляється у процесі говоріння і характеризується унікальністю й неповторністю для кожного мовця. Англomовна професійно спрямована компетенція в говорінні майбутнього менеджера містить два головні компоненти: професійну компетенцію, тобто професіональні знання, вміння і здатність управляти людьми у процесі діяльності компанії; і компетенцію в говорінні, що зумовлена спеціальністю, посадою і рангом менеджера, яка і є предметом нашого аналізу.

Фактично досліджуючи це питання, Л. Я. Личко [5] доцільно вказує факти, які впливають на іншомовне говоріння менеджера:

1. Професійний зміст спілкування, який зумовлений його професійними функціями (планування, контроль, управління, організація бізнесу) та посадою і визначає характер спілкування;

2. Форми спілкування: монолог, інтерактивне спілкування;

3. Види спілкування:

а) ділові зустрічі і дискусії (засідання, переговори);

б) надання інформації (презентації, інтерв'ю);

в) телефонне спілкування

г) етикетне спілкування.

4. Теми, ситуації, проблеми спілкування.

5. Соціальні та комунікативні ролі співрозмовників у ситуаціях спілкування, програми поведінки кожної ролі відповідно до процесу розгортання комунікативних подій.

6. Стратегії комунікації.

7. Типи дискурсів і правила їх побудови.

8. Лінгвістичні засоби, які використовуються у процесі спілкування: макрофункції (опис, розповідь, коментар тощо); мікрофункції (ідентифікація, запитання, прохання тощо).

Слід відмітити, що серед традиційних компонентів компетенції (фонетична, лексична, граматична) існує низка інших немало важливих компетенцій, такі як:

- соціолінгвістична компетенція, яка містить у себе знання характерних рис, поведінки і норм, що регулюють відносини між співробітниками всередині колективу підприємства; правил поведінки й етикету, прийнятих у сфері управління бізнесом і міжкультурним спілкуванням представників ділових кіл у конкретних ситуаціях; екстралінгвістичних знань [1, 8].

- прагматична компетенція, яка, згідно з Д. Кристал, означає володіння мовою з точки зору його користувача, тобто вибір, який він

здійснює, неприродність, якої він зазнає у процесі використання мови в соціальній взаємодії, а також вплив того, що висловлено, на інших учасників акту комунікації [3, с. 240].

- функціональна компетенція, де головне значення приділяється формуванню в майбутніх менеджерів функціональних умінь. За дослідженням В. Каспера, у формуванні цієї компетенції виділяються такі труднощі: 1) студенти не завжди переносять здобуті знання в нові ситуації спілкування. Вони намагаються буквально інтерпретувати іноземною мовою деякі поняття, не аналізуючи контекст та мовленнєві формули, які їм відповідають; 2) студенти не завжди концентрують свою увагу на передачу того, що вони мають сказати і вважають більш важливою граматичну форму висловлювання; 3) вони часто неспроможні знайти розумне співвідношення між функціональним використанням мови, змістом висловлювання та його граматично правильним оформленням [4].

У процесі говоріння всі ці компетенції діють у комплексі та реалізуються за допомогою стратегій, що слугують зв'язком між вже сформованими компетенціями студента. Комунікативна стратегія може розглядатися як альтернативний план подолання труднощів у спілкуванні.

Через несформованість комунікативних вмінь у студентів виділяють такі труднощі, які виникають у них під час іншомовного спілкування:

Зустрічі і дискусії. Через відсутність особистого досвіду студенти не володіють стратегією комунікативного розгортання ситуацій, а також мовними формулами й кліше, характерними ситуаціям спілкуванням такого типу.

Надання інформації. Студенти не мають досвіду публічних виступів, не знають правил проведення презентацій, інструкцій, тощо.

Телефонне спілкування. Студенти зазнають труднощів при розмові з партнером, не вміють встановлювати контакт і дотримуватися форм ввічливості у процесі розмови.

Етикетне спілкування. Студенти не завжди володіють формами етикету при встановленні особистих контактів; часто вони не відчують контекстуальної і значеннєвої різниці між фразами [5].

Суттєво також враховувати 4 підходи до формування компетенції:

1. Комунікативний підхід. Удосконалення навичок усного мовлення та слухання. Студенти приймають участь у дебатах, презентаціях, що формує навички спілкування в реальних умовах.

2. Використання технологій. Інтернет ресурси, інтерактивні платформи, відеоконференції, мобільні додатки та онлайн курси сприяють підвищенню рівня володіння англійської мови.

3. Аутентичні матеріали. Використання англомовних статей, реальних ділових документів, відео та аудіоматеріалів з професійної сфери допомагає студентам зануритися в мовне середовище.

4. Практика з носіями мови. Через програми обміну, стажування та участі у міжнародних проектах студенти мають можливість практикуватися у реальних умовах та вдосконалювати свої комунікативні навички з носіями англійської мови.

Варто зазначити ключові виклики у процесі формування компетенції. По перше – це різний рівень володіння мовою серед студентів. По друге – обмежені можливості для співпраці з носіями мови. По третє – це недостатня кількість годин для мовної підготовки у силабусах. Доцільно впроваджувати новітні технології навчання, підвищувати мотивацію студентів до вивчення дисципліни, створювати мовне середовище та отримати якісний зворотній зв'язок (feedback).

Висновки. Таким чином процес навчання професійно спрямованого говоріння спирається на принципах і критеріях, характерних для навчання іноземних мов в цілому. Але має свої особливості: формування професійно спрямованої компетенції у студентів – майбутніх менеджерів здійснюється поряд з формуванням їх професійної компетенції враховуючи велике значення для цього лексичних навичок говоріння. Також можна безперечно стверджувати, що формування англомовної професійно спрямованої комунікативної компетенції у студентів менеджерів є основним аспектом їх зростання. Завдяки вживанню різноманітних методів навчання, інновації сучасних технологій та створення мовного середовища студенти набувають необхідні мовні навички. Все це дозволяє підготувати менеджерів, здатних ефективно працювати на міжнародному рівні та успішно діяти в професійних ситуаціях в умовах глобальної конкуренції.

Література:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. К.: Ленвіт, 2003. – 261 с.
2. Козак С. В. Формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту: Автореф.дис. ... канд. Пед. Наук: 13.00.04 / Південноукраїнський державний педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського / С. В. Козак – О., 2001 – 20 с.
3. Crystal D. English as a Global Language / D. Crystal. – 2-nd ed. – Cambridge : Cambridge Univ. Press. 2003 – 229 p.
4. Kasper G. Can Pragmatic Competence Be Taught ? University of Hawaii [Електронний ресурс] / G. Kasper – Режим доступу: <http://www.nflrc.hawaii.edu/NetWorks/NW06/>

5. Личко Л. Я. Формування у майбутніх менеджерів-економістів англомовної професійно спрямованої компетенції в говорінні: автореф.дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02/ Лілія Яковлівна Личко ; Київ. нац. лінгвіст. ун-т. – К.: [б. в.], 2009. – 23 с.
6. Малиновська Г. В. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції майбутнього економіста в процесі його професійної підготовки / Г. В. Малиновська // Педагогіка і психологія професійної освіти. Науково-методичний журнал. – № 5. – 2002. – С. 108-117.
7. Макаренко С. С. Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності учителя: Дис. ... канд. психол.наук: 19.00.07. / С. С. Макаренко – К., 2001. – 180 с.
8. Ніколаєва С. Ю. Сучасні тенденції мовної освіти в Україні / С. Ю. Ніколаєва // Міжнародний форум. Мовна освіта: шлях до Євроінтеграції : тези доп. (17 – 18 березня 2005 р.). – К., 2005. – С. 6-7.
9. Семиченко В. А. Формування психологічної компетентності студентів у процесі вивчення курсу психології / В. А. Семиченко // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Костюка АПН України / за ред. академіка С. Д. Максименка. – К., Нора-Друк, 2001. – Вип. 21. – С. 250-257.
10. David Cotton, David Falvey, Simon Kent. Business English course book “Market Leader”, 3-rd edition, Pearson Education Limited 2012.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

*Попович Юлія Олександрівна,
кандидат наук із соціальних
комунікацій, асистент, кафедра
журналістики, філологічний
факультет, Чернівецький
національний університет
імені Юрія Федьковича
ORCID: 0000-0002-4390-0856*

ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ АЛЬМАНАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА БУКОВИНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4953/>

Українська альманахова література Буковини бере свої початки з виходу у світ 1877 року альманаху (збірника) «Руська хата. Буковинський альманах на рік 1877». На обкладинці значиться, що видав його Данило Млака (псевдонім українського письменника і журналіста-видавця Ізидора Воробкевича) коштом громадським. Щодо місця видання, читаємо: «Львів і Чернівці. З друкарні товариства імені Шевченка, під зарядом Фр. Сарницького. 1877» [4].

Поява літературного альманаху була своєрідним вибухом для українського слова, коли в той же час воно на Наддніпрянщині заборонялося Валуєвським (1863 р.), Емським (1876 р.) та іншими указами і циркулярами.

На нашу думку, варто повернутися до передісторії видавничої справи на Буковині. Зокрема, становлення української неперіодичної преси в буковинському краї розпочалося в роки організованого національно-культурного життя українців у цьому своєрідному анклаві австрійської імперії, коли на часі дискутувалися питання мови – використання правописних та граматичних норм, пов'язаних з вживанням «книжної» мови, етимологічного правопису.

У 1861 р. молодий чернівецький народовський діяч А. Кобилянський видав брошуру «Slovo na slovo do redaktora «Slova»», яка була написана українською мовою, але латиницею з чеським правописом. Вважаємо, що автор-упорядник вперше на Буковині порушив проблему

вживання правопису української мови в пресі. Свої міркування щодо мововживання, як і власне весь збірник, був спрямований проти львівської москвофільської газети «Слово», редагованої Б. Дідицьким. Адже часопис видавався «язичієм» – незрозумілою для народу штучною мовою – сумішшю українських, польських, російських та церковно-слов'янських слів. А. Кобилянський, усвідомлюючи важливість зрозумілості мови в друкованих засобах для читача, запропонував редакторові часопису друкувати «Слово» живою народною мовою. Як доказ щодо можливості використання такої мови в газеті публіцист вмістив у своїй праці кілька поезій невідомого доти українського поета-буковинця Юрія Федьковича. Б. Дідицький видрукував їх згодом у «Слові», чим спопуляризував ім'я Ю. Федьковича серед галичан та буковинців, а в 1862 р. упорядкував та видав у Львові окрему поетичну збірку обдарованого буковинця – «Поезії Іосифа Федьковича».

Цього ж 1861 року А. Кобилянський видає другу полемічну брошуру «Holos na holos dla Haluscynu» чесько-латинською графікою, що також спрямована проти зросійщення української мови. Сучасний чернівецький вчений-історик О. Добржанський зазначає: «Вихід двох брошур А. Кобилянського у Чернівцях, які порушували важливі проблеми становлення української літературної мови, само по собі мало неабияке суспільне значення як для Галичини, так і для Буковини. Вони давали можливість буковинській інтелігенції брати участь в обговоренні такого непростого на той час нового питання...» [2, с. 133].

Отож, А. Кобилянський своїми працями випередив час на десятиліття і став предтечею альманахових видань Буковини – «Руська хата» (1877), «Буковинський альманах» (1885), «Зерна» (1887, 1888), «Вперед» (1888), «Буковинський альманах» (1891), «За красою» (1905) та ін.

Перший український альманах в Чернівцях «Руська хата» відкривався «Переднім словом» за підписом «Видавець» та вказаною датою «В Чернівцях в грудні 1876». Що важливо, вже у цьому вступному слові була закладена ідея соборності – необхідність духовного єднання Буковини з усіма українськими землями, а також йшлося про значення літератури у справі піднесення свідомості народу, а саме: «Нехай же Альманах причиниться до піддержання єдності літературної Буковини, Галичини і України; і як руська хата, руська родина, хоть запропашена чужовитою опікою, не перевелась через довгі віки і нині подала нам однісіньку основу під будівлю політично-суспільного бита народу, так і

наша «Руська Хата» пригорнувши до собі письменників з усіх кінців просторої Русі, нехай причиниться до роз'яснення народного духа, до розбудження народного самопізнання, якому найкращі сини нашої родини майно і – що найдорожше – життя в жертву отдавати повинні» [4].

Єдність українського слова в альманасі видавець зарепрезентував творами буковинців (Ю. Федькович, Ізидор та Григорій Воробкевичі), галичан (К. Устиянович) та наддніпрянців (П. Куліш та Г. Барвінок).

«Руська хата» налічує 224 сторінки, без «Переднього слова», яке не включене до наскрізної нумерації. Матеріали, що увійшли до видання різножанрові: поезії (ліричні вірші, поеми) Ю. Федьковича, Данила Млаки, Наума Шрама (псевдонім Григорія Воробкевича), К. Устияновича, Ом. Поповича; трагедія Ю. Федьковича «Довбуш»; записи з народних вуст Г. Барвінок – «Трудящий шукає долі, а доля шукає трудящого» та «Чорт у кріпацтві»; історична розвідка П. Куліша «Галицька Русь в починах козацько-шляхоцької усобиці», а також дві публікації – «Храм на буковинській Русі» (підписано криптонімом І. М.) та «Спомини про недавню бувальщину (гумореска)» (підписано криптонімом А. Ш.). Криптоніми досі не розкриті. Загалом у випусковій оприлюднено майже три десятки художніх текстів.

І. Франко через десятиліття після виходу у світ «Руської хати» критично висловився про альманах, що «тут менше еkleктизму, зате значно більше сірої безпрограманості. Найбільше місця займають тут твори двох буковинських поетів: дві довгі і позбавлені будь-якої вартості поеми Данила Млаки з доби воєн Хмельницького, цікава з багатьох поглядів драма Федьковича «Довбуш», кілька праць пана Куліша і Ганни Барвінок [...], вірші Федьковича, Млаки, Шрама, Устияновича і декілька статей меншої вартості [...]. Громадськість сприйняла цей альманах надзвичайно холодно [...], «Руська хата» й понині повністю ще не розпродана» [3, с. 96].

Незважаючи на таку оцінку вміщених матеріалів, на нашу думку, «Руська Хата», безумовно, зіграла свою позитивну роль як у суспільно-культурному житті, так і стала важливим поступом у літературно-видавничій справі Буковини. Альманах заманіфестував нерозривну єдність із загальноукраїнським видавничим та літературним процесом.

Література:

1. Бабич Н. 15 не останніх із могікан. Педагоги і вчені Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ століття. Чернівці : Букрек, 2010. 320 с.
2. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці : Золоті литаври, 1999. 574 с.
3. Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. К. : Наук. думка, 1980. Т. 27. С. 95-108.
4. Руська хата [Текст]: буковинський альманах на рік 1877 / вид. Д. Млака. Львів; Чернівці; З друкарні Товариства имени Шевченка під зарядом Фр. Сарницького, 1877. 220 с. // Чернівецька обласна наукова бібліотека ім. М. Івасюка. Електронні книги. <https://www.library.cv.ua/elektronni-knigi>
https://drive.google.com/file/d/0Bw5wEd4H91yBcHhtWkxJOVdhbEE/view?resourcekey=0-LaNa_mp32DTXdFBpHeTOlw

*Каменський Дмитро Васильович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального
права та кримінології Національної
академії Служби безпеки України*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, БОТОФЕРМИ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ: АМЕРИКАНСЬКИЙ ПІДХІД ДО РЕАГУВАННЯ НА НОВІ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІ БЕЗПЕЦІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4957/>

Сьогодні наявність дезінформації в інформаційному просторі України, ЄС та взагалі світу є серйозною загрозою та небезпечним викликом основам демократії та функціонуванню ключових владних інституцій. При цьому зарубіжні дослідники намагаються не використовувати поняття «фейкової інформації», оскільки воно охоплює складні процеси «забруднення» інформації в різноманітні способи, а також цей термін почали активно вживати політики у всьому світі для позначення медіа, інформацію яких вони вважають небажаною, тим самим підриваючи свободу та довіру до засобів масової комунікації [1, с. 38].

А тому, вважаю, наступний кейс із сучасної американської правозастосовної практики буде сприйнято з неабияким інтересом, адже він розкриває найкращі практики припинення власне джерел дезінформації в найбільш вразливому (з точки зору сприйняття) середовищі – у соціальних мережах.

У липні 2024 р. на офіційному сайті Міністерства юстиції США (центральний орган федеральної прокуратури) з'явилась інформація про ліквідацію російської бот-ферми, яка займалася дезінформацією в соціальних медіа за допомогою технології штучного інтелекту (ШІ). Ця ферма була розроблена російською телекомпанією «РТ», а її роботою керувала Федеральна служба безпеки (ФСБ). Спеціально проведена кібер-операція включала обшук 968 акаунтів і конфіскацію двох доменів. Спільно з міжнародними партнерами, Міністерство юстиції вжило заходів для запобігання подальшому використанню цієї технології. За підтримки соцмережі «Х» акаунти, які грубо порушили умови використання, були закриті.

У зв'язку з оголошеним ордером на конфіскацію доменів і обшук ФБР і Національна місія з протидії кіберзагрозам (CNMF) у партнерстві з Канадським центром кібербезпеки (CCCS), Службою загальної розвідки та безпеки Нідерландів (AIVD), військовою розвідкою Нідерландів і Служби безпеки (MIVD), а також поліція Нідерландів опублікували спільний лист, у якому докладно описується технологія, яка лежить в основі ботоферми соціальних мереж, включаючи подробиці про те, як «автори» ботоферми використовували свою спеціальну систему ШІ для реалізації схеми дезінформації.

Як зазначив директор ФБР Крістофер Рей, ця операція стала першою свого роду у знищенні підтримуваної РФ ботоферми соціальних мереж за допомогою технології «Generative AI». За словами представників федерального правоохоронного відомства, Росія мала намір використовувати цю ботоферму для поширення іноземної дезінформації, згенерованої ШІ, масштабуючи свою роботу також за допомогою можливостей ШІ, щоб підірвати підтримку партнерів для України та серйозно вплинути на геополітичні наративи, сприятливі для російського уряду.

Федеральний прокурор США Гарі Рестайно з округу Арізона влучно додав: «Ми підтримуємо будь-яке громадянське залучення, громадянський діалог і активний обмін ідеями. Однак ці ідеї повинні генерувати власне американці для власне американців. Оголошене сьогодні порушення захищає нас від тих, хто використовує незаконні засоби, щоб ввести в оману наших громадян і наші громади» [2].

Відповідно до поданих до суду документів, на підставі яких було здійснено обшук 968 акаунтів у соціальній мережі «X» та було вилучено два домени, ботоферма – це розширений програмний пакет, який дозволяє створювати фальшиві персони на платформах соціальних мереж. Функціонування ферм ботів покращуються шляхом інтеграції компонентів, які містять технологію штучного інтелекту, наприклад створення зображень або генерація нового тексту.

Фактичні обставини цього кейсу є наступними. Як зазначено в заявах під присягою, наданих на підтримку ордерів на обшук та вилучення, створення ботоферми соціальних мереж організувала особа, ідентифікована в Росії (далі – особа А). На початку 2022 р. особа А працювала заступником головного редактора «RT», державної російської новинної організації, розташованої в Москві.

Починаючи з 2022 р., керівництво RT прагнуло розробити альтернативні засоби поширення інформації поза стандартними телевізійними випусками новин RT. У відповідь на це особа А очолила розробку програмного забезпечення, яке дозволило створити та керувати ботофермою соціальних мереж. Як планувалося, ботоферма соціальних

мереж створюватиме фіктивні онлайн-персони для облікових записів соціальних мереж, за допомогою яких RT або будь-який оператор ботоферми міг би поширювати інформацію в широкому масштабі. Розробку здійснили особа В та інші особи, які приховали свої персональні та місцезнаходження (Росія), починаючи купувати інфраструктуру для ферми ботів соціальних мереж у квітні 2022 р.

Для того, щоб зареєструвати фіктивні облікові записи соціальних мереж, ботоферма соціальних мереж покладалася на приватні сервери електронної пошти, які, своєю чергою, базувалися на двох доменних іменах, згодом конфіскованих ФБР.

Особа, яка контролює інтернет-домен, може створювати облікові записи електронної пошти за допомогою домену. Так, наприклад, особа, яка контролює доменне ім'я `www.example.com`, може створювати облікові записи електронної пошти за допомогою `@example.com` (наприклад, `EmailAddress@example.com`). У цій справі установлені американським розслідуванням особи отримали та контролювали доменні імена «`mlrtr.com`» і «`otanmail.com`» від американського провайдера. Далі вони використовували ці домени для створення серверів електронної пошти, що зрештою дозволило їм створювати фіктивні облікові записи в соціальних мережах за допомогою програмного забезпечення ботоферми.

Потрібно додати, що використання ФСБ доменних імен у США, які використовувались для реєстрації ботів, порушує федеральний Акт США про міжнародні надзвичайні економічні повноваження (англ. – *International Emergency Economic Powers Act*). Окрім того, супровідні платежі за обслуговування цієї інформаційної інфраструктури порушують вимоги федерального законодавства про відмивання коштів.

Також варто зауважити про те, що успішна ідентифікація фейкових акаунтів та ботоферм, а також їх успішне закриття згодом стало результатом взаємодії федеральних правоохоронних органів США, їх закордонних партнерів, а також представників приватного сектору. Зокрема ще до втручання уповноважених органів адміністратори соціальної мережі «X» самостійно виявили та призупинили значну кількість акаунтів ботів.

На завершення зазначу про таке. Описаний кейс актуалізує таке явище в сучасному діджиталізованому світі як дезінформація – це поширення неправдивої або оманливої інформації з метою ввести певну аудиторію в оману. Вона відрізняється від неправдивої інформації тим, що має цілеспрямований, умисний характер і є спрямованою на досягнення певних цілей, таких як політична маніпуляція, дискредитація осіб або організацій, або створення соціальної нестабільності.

Література:

1. Звоздецька О. Дезінформація як загроза національній безпеці Європейського Союзу: проблеми та підходи. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2021. №43. С. 30-39.
2. Justice Department Leads Efforts Among Federal, International, and Private Sector Partners to Disrupt Covert Russian Government-Operated Social Media Bot Farm. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-leads-efforts-among-federal-international-and-private-sector-partners> (дата звернення: 11 липня 2024 р.).

*Козка А.В.,
к.н., Науково-дослідний інститут
українознавства Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка,
член Співки офіцерів України*

*Білик А.С.,
к.н., військовослужбовець,
Український науково-дослідний
Центр вивчення аномалій «Зонд»,
радник Генерального штабу
Збройних сил України*

ВИСОКИЙ МОРАЛЬНИЙ ДУХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЯК ЗАПОРУКА ПЕРЕМОГИ У ВІЙНІ З АГРЕСОРОМ. СУЧАСНІ АСПЕКТИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4971/>

*«Дух об'єднаного народу дає завжди міцну перемогу над ворогом!»
Петро́ Конаше́вич-Сагайда́чний (1582-1622),
гетьман реєстрового козацтва, кошовий отаман Запорізької Січі
La victoire ne se gagne pas par le nombre mais
par la science de la victoire !
Napoléon Ier Bonaparte (1769-1821) était empereur de France*

Вступ. Актуальність. З перших днів жорстокої та несправедливої війни, розпочатої країною-агресором – Росією проти України, український народ продемонстрував виняткову стійкість, єдність та високий моральний дух. Ці якості стали ключовими факторами, які не дозволили

лицемірним окупантам швидко як планувалося зламати спротив українців та захопити країну. Зараз, станом на літо 2024 року – ми бачимо це ворог зрозумів та став по іншому дивитися на українську хоробрість. Він став розуміти, що українців – як духовний народ не перемогти. Тому, хитрощами намагається залякати обстрілюючи мирне населення: цинічна атака в дитячій клініці «Охматдит» м. Києва 8.7.2024 тому кривавий приклад. Також цинічне, підле, замовне вбивство політично- громадської діячки, філологині І.Д.Фаріон 19.7.2024 у Львові. Обстріли з боку Росії Харкова щодня продовжують тероризувати мирне населення як і в усій державі.

Але, це ще більше об'єднує людей та закаляє націю. В чому секрет такої стійкості нас, українців? Який фундамент може бути запорукою перемоги над зовнішнім (росія) та внутрішнім ворогом (корупція, олігархат) в державі?

Ключові слова: випробовування, перемога у війни, агресор-росія, сила українського народу, духовність, об'єднання нації, території, світова спільнота.

Introduction. Actuality. From the first days of the cruel and unjust war started by the aggressor country – Russia against Ukraine, the Ukrainian people demonstrated exceptional resilience, unity and high morale. These qualities became the key factors that did not allow the hypocritical occupiers to quickly break the resistance of Ukrainians and seize the country as planned. Now, as of the summer of 2024, we can see that the enemy understood and began to look at Ukrainian bravery differently. He began to understand that Ukrainians cannot be defeated as a spiritual people. Therefore, he tries to intimidate the civilian population with tricks: the cynical attack in the «Okhmatdyt» Children's Clinic in Kyiv on July 8, 2024 is a bloody example. Also, the cynical, vile, contract killing of political and social activist, philologist I.D. Farion on 19.7.2024 in Lviv. Russian shelling of Kharkov continues to terrorize the civilian population every day, as it does throughout the country.

But, this unites people even more and hardens the nation. What is the secret of such resilience of us, Ukrainians? What foundation can be the key to victory over the external (Russia) and internal enemy (corruption, oligarchy) in the state?

Key words: trials, victory in war, aggressor-russia, strength of the Ukrainian people, spirituality, unification of the nation, territory, world community.

Станом на 23 липня 2024 року, війна в Україні триває вже 21 місяць. За цей час український народ продемонстрував дивовижну на весь світ стійкість та єдність. Україну знають як сильну хоробру та духовну країну яка воює за свою землю та законні території. Українські військові та інтернаціональні батальйони в складі ЗСУ мужньо обороняють свою землю, а цивільні люди роблять все можливе, щоб допомогти одне одному та державі в складні часи випробовування завдяки мотивації служити рідним людям – українцям, рідній землі та державі це кращий військовий мотив та психологія перемоги [1]. Еволюція нації та цивілізованого світу. Світ захоплений мужністю та стійкістю українського народу. Багато країн світу надають з повагою Україні військову та гуманітарну допомогу. Росія порушує міжнародні закони, тому Генеральна Асамблея ООН наполягатиме на негайному виведенні російських військ з України [5].

Про це голова Генасамблеї ООН Денніс Френсіс розповів в інтерв'ю Укрінформу.

«Генеральна Асамблея, яка є найбільшим, найдемократичнішим органом ООН, чітко наголошувала Російській Федерації:» Ви порушуєте фундаментальні принципи організації, і тому ми очікуємо, що ви виправите цю поведінку – чим скоріше, тим краще«. Насправді резолюція закликає до негайного повного виведення всіх російських військ з території України», – сказав дипломат .

Український народ вірить у перемогу. Ця віра ґрунтується на високому моральному та духовному стані українців, на їхній любові до свободи та на підтримці світової спільноти.

Перемога України у цій війні буде не лише перемогою над агресором, але й перемогою добра над злом, свободи над рабством, демократії над тоталітаризмом. Наша війна справедлива не тільки тому, що вона оборонна і що вона захищає нашу землю. Річ у тому моральнісному змісті, який вона має від початку. Ми воюємо за свободу [3].

Разом ми можемо здолати будь-яке зло та збудувати вільне, демократичне та мирне майбутнє для України та всього світу – відомо з даних військової розвідки Великобританії, що амбіції путінської Росії, це майже всі країни колишнього «соц.лагеря» а саме: Польща, ГДР-Німеччина, Естонія, Литва, Латвія, Чехія, Словачія та можливо інші країни ЄС.

Але, випробовування ще тривають – навіть, сьогодні на третій рік війни українцям дуже нелегко дається відповідь про можливість територіальних поступок.

Майже третина українців – 32% – допускають, що для досягнення миру та збереження незалежності Україна може відмовитися від деяких територій. Такими є результати опитування, проведеного у травні Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС). Проти будь-яких поступок більшість – 55%. Частину респондентів КМІС опитав у травні – 1067, а 2008 респондентів – червні. Запитання щодо готовності до територіальних поступок заради припинення війни соціологи КМІС ставлять регулярно від травня 2022 року. Тоді близько 8-10% респондентів були готовими на територіальні поступки, а абсолютна більшість – 82-87% – стабільно виступали проти жодних поступок. Також українці у більшості визнають, що завершення війни має супроводжуватись гарантіями безпеки вступу в НАТО [6].

Ми, як вчені також категорично не підтримуємо територіальні коливання та поступки законної територією України!

Сила українського духу проявляється у:

1. Масовому героїзмі українських військових та цивільних людей, волонтерів які безстрашно, впевнено обороняють свою землю, ризикуючи життям. Рідна земля також підтримує своїх захисників [4].

2. Незліченних актах самовідданості та взаємодопомоги, коли люди об'єднуються (феномен єдності військових та громадськості волонтерів), щоб підтримати одне одного в цю складну годину випробовування які є у всіх народів також.

3. Непохитній вірі у Перемогу та прагненні до свободи та гідного життя.

Висока мораль та духовність українців ґрунтуються на:

1. Багатовіковій історії та культурі, що виховала в українському народі стійкість, мужність та природну любов європейців-українців до свободи.

2. Сильних сімейних цінностях та традиціях, які дають людям підтримку та відчуття єднання [2].

3. Вірі в Бога та духовних цінностях, які дають людям надію та силу духу.

Висновки.

Саме завдяки високому моральному та духовному стану український народ здобуває Перемогу над агресором. Так, ми потребуємо щодня оновлення озброєння та гуманітарної допомоги – але, це виправдано тим фактом, що Україна боронить de-facto всю Європу. Ця Перемога буде не лише військовою, але й моральною, адже вона продемонструє світу силу духу та єдність українців. Перемога Правди українського духу над кривдою російської пропаганди, світла над темрявою невігластва.

Немає сумнівів, що після Перемоги Україну чекає на великий ренесанс та ввідновлення,перезавантаження вже їде всіх систем виходу з під комуністичного минулого та нав'язування наративів неокomuніZму росії як «імперії Зла». Зло буде покаране! Перемога, також залежить від кожного українця якій може робити свій внесок в цю святу концепцію. Егрегор, ноосфера нації, народу об'єднаного – це велика сила!

Важливо підкреслити, що міжнародна, світова спільнота також відіграє важливу роль у цій боротьбі. Підтримка та солідарність з Україною з боку інших країн ЄС та світу дають українцям ще більше сил та віри у спільну Перемогу.

Використані джерела:

1. Романишин А. Неурова А. МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ВИСОКОГО МОРАЛЬНОГО ДУХУ ВОЇНІВ. Науково-дослідний центр гуманітарних проблем ЗС України, Національна гвардія України, Україна. Вісник національного Університету оборони України. №2 (78) 2024 р.
2. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія / Борис Олександрович Парахонський, Галина Михайлівна Яворська. – Київ : НІСД, 2019. – 560 с.
3. БІЛИЙ О., ЄРЕМЕНКО А., ГАРДАШУК Т. та інші. ВІЙНА І СУСПІЛЬСТВО. Філософська думка, 2015, № 1.
4. Солдат земля – Загублений світ. 9 сезон. 2 випуск. Концепція ноосфери В. І. Вернадського. Науково-популярний проєкт. жовт. 2022 р. <https://www.youtube.com/watch?v=ElfV5of8u4g>
5. Генасамблея ООН на спеціальній сесії прийняла резолюцію, яка закликає Росію припинити бойові дії та вивести війська з України. <https://ukraine.un.org/uk>
6. Чи готові українці поступитись територіями заради миру і якими саме – опитування. BBC 23.07.2024 р. <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cg6403elkxyo>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

*Йовбак Сергій Володимирович,
здобувач 1 курсу третього
(аспірантського) рівня вищої
освіти спеціальності
державне управління,
Державний вищий навчальний
заклад «Ужгородський
національний університет»*

*Гецько Юрій Юрійович,
здобувач 1 курсу третього
(аспірантського) рівня вищої
освіти спеціальності
державне управління,
Державний вищий навчальний
заклад «Ужгородський
національний університет»*

*Науковий керівник:
Басараб Володимир Ілліч,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології
та державного управління
Державний вищий навчальний
заклад «Ужгородський
національний університет»*

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4968/>

Сьогодні Україна перебуває в складному історичному періоді формування держави європейського рівня, становлення демократичних процесів у суспільстві та реформування системи влади і державного управління. Питання прозорості дій владних інститутів набувають особливої актуальності перед початком переговорного процесу щодо вступу України до ЄС, оскільки основна вимога до кандидатів в члени Євроспільноти – це реформування контролюючих органів і боротьба з корупцією. Але будь-які перетворення в демократичній державі не можуть

бути здійснені належним чином без участі громадськості. Тому питання становлення та удосконалення діяльності інституту громадського контролю в нашій державі є вкрай актуальним.

Наукові знання щодо громадського контролю «покликані вирішити проблему формування і розвитку особистості, підвищення рівня її інтелектуально-творчих горизонтів, розширення соціальних і професійних можливостей у процесі становлення національного комунікативного простору» [1].

Відповідно до статі 5 Конституції України єдиним джерелом влади в державі є народ, який здійснює вплив безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [2].

Народ в установленому порядку обирає Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних та міських голів. Зазначені органи та посадові особи відповідно до їх повноважень в подальшому згідно з законодавством формують виконавчі та судові ланки влади, а також призначають та звільняють з посади посадових осіб органів місцевого самоврядування [3].

Громадяни та їх об'єднання у свою чергу мають ефективно контролювати діяльність органів публічної влади та взаємодіяти з ними. Сфера громадського контролю є сферою публічного простору, оскільки суб'єкти які здійснюють контроль за діяльністю органів влади, діють не як приватні особи з власними інтересами, вимогами, а як представники громадянського суспільства [4].

Громадський контроль повинен здійснюватися з метою захисту інтересів громадян від порушень закону та зловживання владою суб'єктами господарювання. Особливо це актуально для системи охорони здоров'я, яка за даними різноманітних опитувань населення, вважається однією з найбільш корумпованих структур. Сфера медичних послуг та система охорони здоров'я в Україні на сьогоднішній день потребує суттєвого вдосконалення, а від стану контролю за сферою охорони здоров'я багато в чому залежить якість життя людини.

На сьогоднішній день в Україні діє низка громадських організацій, які спостерігають за діяльністю органів системи охорони здоров'я, контролюють їх. Найвпливовішими серед них є Всеукраїнська Рада захисту прав і безпеки пацієнтів, Всеукраїнська громадська організація «Коаліція захисту прав осіб з інтелектуальною недостатністю», Всеукраїнський благодійний фонд – «Коаліція ВІЛ-сервісних організацій», Громадська Рада при Міністерстві охорони здоров'я, громадські об'єднання та організації створені для захисту інтересів своїх членів, групи самопомоги, тощо [5].

Різновидом громадського контролю є громадська експертиза, яка показала свою результативність у міжнародній практиці, але порядок її здійснення в Україні ще недостатньо врегульований, а законодавче забезпечення недосконале. Правовою основою громадянської експертизи як форми громадського контролю є Конституція України (ч. 1, с. 36, ч. 2, с. 34, 40); Закони України, «Про інформацію», «Про громадські об'єднання» [4].

Громадські експертизи, як правило, здійснюються за рахунок відповідних фізичних осіб, громадських об'єднань (громадських рад), юридичних або інших джерел, не заборонених законодавством.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» Громадська рада має право:

- Утворювати постійні та тимчасові робочі органи (комісії, експертні групи тощо).
- Залучати до своєї роботи представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.
- Організовувати та проводити семінари, конференції та інші публічні заходи.
- Отримувати в установленому порядку інформацію, необхідну для забезпечення діяльності ради.
- Проводити відповідно до законодавства громадську експертизу діяльності органів виконавчої влади

Громадські ради та інші громадські утворення разом з органами державної влади контролюють сферу охорони громадського здоров'я, зокрема, такі її аспекти:

- якість та безпеку лікарських засобів, в тому числі тих, що ввозяться в Україну;
- дотримання законодавства про охорону здоров'я, державних стандартів, критеріїв та вимог спрямованих на забезпечення здорового навколишнього природного середовища;
- створення сприятливих для здоров'я умов праці, навчання, побуту і відпочинку;
- додержання суб'єктами господарювання вимог законодавства у сфері господарської діяльності з медичної практики, що підлягає ліцензуванню;
- якість надання медичної допомоги.

Отже, можемо зробити висновок: становлення інституту громадського контролю відбувається повільно, але є системним, складним суспільним процесом, який охоплює всі сфери суспільного життя. Впровадження громадського контролю в систему охорони здоров'я в Україні дозволить не лише протидіяти зловживаннями в медичній сфері, а й сприятиме становленню в нашій державі громадянського суспільства та демократичного врядування, заснованого на дотриманні прав, свобод та інтересів всіх громадян.

Список використаної літератури:

1. Белей Є. Н. Контроль і нагляд у сфері охорони громадського здоров'я. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. т. 29 (68). 2018. №5. С. 41-47.
2. Громадський контроль як механізм попередження порушень у сфері охорони здоров'я. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/271a77b3-4abc-4d50-8839-66aeb219aa36/content>
3. Денисова А. В. Сутність громадського контролю в Україні. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. 2023, т. 34, №4. С. 191-198.
4. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
5. Теоретико-правові засади громадського контролю за діяльністю органів державної влади: монографія / Л. Р. Наливайко, О. В. Савченко. Київ: «Хай-Тек Прес» 2017. 276 с.

*Ляшенко Анна Андріївна,
здобувачка вищої освіти
спеціальності «053 Психологія»,
Національний університет
біоресурсів та природокористування,
м. Київ*

СУТНІСТЬ НАРАТИВНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ ПРИ МЕДІАТРАВМАТИЗАЦІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4956/>

Медіатравма – це форма психотравми, яка виникає в результаті споживання медіаконтенту, що містить насильство, жорстокість, страждання або інші травмуючі елементи. Цей тип травми відрізняється від традиційних форм психотравми, таких як фізичне насильство або смерть близької людини, але його вплив на психічне здоров'я може бути настільки ж значним.

Медіатравмуючий контент – це будь-який матеріал, який може завдати психологічної шкоди споживачеві через його насильницький, жорстокий або шокуючий характер. Це може бути: відео з насильством, вбивством, катуванням, війною, зображення страждання, катастроф, смерті, репортажі про страшні злочини, трагічні події, катастрофи, оповідання про сексуальне насильство, тортури, психологічне насильство, шок-контент: матеріали, що викликають сильний страх, паніку або жах.

Наслідками медіатравмуючого контенту є:

- ✓ психологічний стрес: постійне споживання такого контенту може викликати тривогу, депресію, безсоння, кошмари та інші психологічні проблеми;
- ✓ травматичний стрес: у деяких випадках це може призвести до розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР);
- ✓ десенсибілізація: постійне перебування під впливом насильства може зробити людей більш байдужими до страждань інших;
- ✓ залежність: деякі люди можуть стати залежними від шокуючого контенту, шукаючи його знову і знову.

Підвищення медіаграмотності населення та впровадження етичних стандартів у журналістиці є важливими кроками для зменшення негативних наслідків медіатравматизації.

Актуальність даного дослідження наразі очевидна через воєнні дії та на думку автора полягає у необхідності вивчення кейсів психологічної допомоги методами нарративної психотерапії.

На сьогодні, нарративна психологія – це галузь, яка постійно розвивається та зазнає змін, проте не перестає цікавити дослідників. Вона досліджувалася такими провідними вітчизняними та закордонними науковцями як Дж. Брунер, К. Герген, О. Калмикова, Ч. Тейлор, Т. Сарбін.

В основі нарративної психології лежить поняття «нарратива». Цей термін являє собою специфічний дискурс, текст, що послідовно розгортається в часі, просторі і взаємодіє з іншими персонажами. Терапія у цій галузі спрямована на рефлексію над травматичними нарративами, які можуть посилювати почуття тривоги, безпорадності, страху. Це дозволяє виявити обмежувальні чи негативні аспекти та створити нові інтерпретації.

Основна мета нарративної психотерапії – допомогти клієнтам переосмислити та переписати свої життєві історії таким чином, щоб вони сприяли особистісному зростанню, зміцненню самооцінки та поліпшенню якості життя.

Терапевт допомагає пацієнту створювати нові нарративи, які підтримують більш позитивну і функціональну ідентичність, розвивати навички критичного мислення, щодо медіаконтенту та зменшувати їх негативний вплив шляхом усвідомленого споживання.

У ході психотерапевтичної роботи з особами, які мають психотрамуючий досвід часто використовується техніка *травмофокусованої нарративної реконструкції*, що полягає у поетапному відтворенні нарративу травми клієнта в уявному просторі, за допомогою асоціативних карток. Під час процесу нарративізації травматичної події, клієнту пропонується процедура мобілізації ресурсів за системою BASIC RH [1].

Отже, нарративної психотерапії – є важливим методом при лікуванні медіатравматизації, оскільки вона сприяє глибшому розумінню травматичних подій і допомагає клієнтам знайти шлях до зцілення.

Література:

1. Абаніна Г. В. Використання наративних практик для подолання наслідків психотравмуючих ситуацій / Г. В. Абаніна // Особистість в умовах кризових викликів сучасності: Матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року) / За ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. – К., 2016. – С. 427-433.
2. Губеладзе І. Травмувальний контент і наше психічне здоров'я. <https://naps.gov.ua/ua/press/4victory/3223/>
3. Миколаєнко А. Київський національний університет культури і мистецтв, Україна. <https://orcid.org/0000-0003-2869-8140>
4. Найдьонова Л. (2022). Медіапсихологія війни як основа концептуальних трансформацій медіаосвіти: від медіатравми до травмаінформованих практик. Проблеми політичної психології, 12 (26), 173-197. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol26-Year2022-109>

*Ляшенко Ольга Володимирівна,
здобувачка вищої освіти
спеціальності «053 Психологія»,
Національний університет
біоресурсів та
природокористування, м. Київ*

*Науковий керівник:
Полунін Олексій Васильович,
доктор психологічних наук,
професор кафедри психології
Національного університету
біоресурсів та
природокористування, м. Київ*

РОЗВИТОК СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ КОЛЕДЖУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4960/>

Наразі наше суспільство переживає бурхливі події, які негативно впливають на психічне здоров'я особистості. Найбільшим ворогом нашого ментального здоров'я є стрес.

У словниках і енциклопедіях часто наводять визначення, сформульовані Г. Сельє у книжці «Стрес життя»: «Стрес є неспецифічна відповідь організму на будь-яке пред'явлення йому вимоги».

Під стресом Г. Сельє розумів систему реакцій організму у відповідь на будь-яку вимогу до нього, яка спрямована на створення адаптації чи пристосування організму до труднощів [2].

Стрес – це реакція нашого мозку та тіла на вимоги. Будь-який тип подій, позитивних чи негативних, може спричинити стрес, і стрес певною мірою є частиною життя кожного. Стрес зазвичай вважають шкідливим, але насправді не всі стреси є шкідливими. Стрес впливає набагато більше, ніж просто на те, як ми відчуваємось. Це може вплинути і на наше фізичне здоров'я. Одним із прикладів цього є мігрень або «головний біль від стресу». Стрес також може вплинути на наш апетит, сон, підвищення артеріального тиску та багато іншого. Тривалий або хронічний стрес може вплинути на нашу серцево-судинну, імунну, травну та шлунково-кишкову системи. На щастя, існує безліч різних способів впоратися зі стресом. Деякі з них можуть працювати для нас краще, ніж інші, але всі вони можуть допомогти нам подолати стрес здоровим способом [3].

Дослідники розглядають стресостійкість як індивідуальну здатність організму зберігати нормальну працездатність, як необхідний ступінь адаптації до впливу екстремальних факторів середовища і професійної діяльності, як здатність до соціальної адаптації, забезпечення успішної самореалізації, досягнення життєвих цілей, збереження працездатності і здоров'я.

Розвиток стресостійкості особистості – це передусім пошук ресурсів, що допомагають їй у подоланні негативних наслідків стресових ситуацій. Високий рівень стресостійкості, здатність людини активно протидіяти стресам сприяє позитивному психічному стану, визнанню в соціумі, здобутках у професійній і поведінковій сферах [1].

Вивчення проблеми психологічної стійкості здобувачів освіти займалися науковці, а саме: Лисюк С. Г., Сивогракова З. А., Жигайло Н. І., Бодров В. А., Крайнюк В. М., Щербатих Ю. В. тощо.

Воєнний стан є надзвичайно стресовим періодом для здобувачів освіти коледжу, оскільки молодь найбільш сприятлива до стресу через ряд факторів: брак досвіду подолання подібних ситуацій,

непередбачуваність, відсутність соціальних зв'язків, втрата можливостей для освіти, працевлаштування й особистісного зростання та ін.

Розуміння цих особливостей є важливим для розробки ефективних втручань, спрямованих на підтримку стресостійкості молодого покоління.

На сьогодні, незважаючи на воєнні дії, необхідним у вищих навчальних закладах є розв'язання нових і нестандартних завдань, що вимагають особливих особистісних ресурсів студентів, зумовлених значущістю вироблення в процесі навчання продуктивних стратегій забезпечення психологічної безпеки, що є основою професійної та особистої самореалізації та сприяють підвищенню якості підготовки спеціалістів [4].

Отже, створення оптимальної моделі розвитку стресостійкості здобувачів освіти коледжу в умовах воєнного стану передбачає вирішення пріоритетних завдань розвитку стресостійкості, серед яких: розвиток навичок релаксації, розвиток навичок отримання соціальної підтримки, підвищення самооцінки, формування мотивації до успіху.

Формування стресостійкості ще в період навчання допоможе молоді швидко адаптуватись на робочих місцях та якісно виконувати професійні обов'язки.

Література:

1. Бардин Н. М., Жидецький Ю. Ц., Кіржецький Ю. І. та ін. Стресостійкість : навчальний посібник / за ред. Я. М. Когута. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 204 с.
2. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник / Л. Б. Наугольник. – Львів:Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. – 324 с.
3. Психологія стресу та стресових розладів : навч. посіб. / П86 Уклад. О. Ю. Овчаренко. – К. : Університет «Україна», 2023. – 266 с.
4. Твердохлебова Н. Є., Євтушенко Н. С. Формування психологічної безпеки студентів у сучасних умовах навчання. *Актуальні питання у сучасній науці*. № 1. 2022. С. 428.

*Митрофанова-Керсанова
Лариса Анатоліївна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної
психології Одеського
національного університету
ім. І.І. Мечникова
ORCID: 0009-0004-3813-9785*

*Чілібійська Катерина
Олександрівна,
студентка Одеського
національного університету
ім. І.І. Мечникова*

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ОСОБЛИВІСТЬ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4958/>

Для досягнення успіху у всіх сферах життя, незважаючи на складнощі та перешкоди, сучасній людині необхідно вміти підтримувати внутрішній баланс та гармонію на фізичному, фізіологічному, психологічному та психофізіологічному рівнях. Це дасть змогу зберігати працездатність, продуктивність і витривалість протягом тривалого часу, а також швидко відновлюватися після стресових ситуацій.

У такому контексті варто говорити про резильєнтність як «системотворний елемент у структурі життестійкої особистості, позитивний психічний стан, що спрямовує до адекватної адаптації під час незгод, і, водночас, ресурс, за допомогою якого особистість обирає відповідний тип подолання» [6, с. 111].

Резильєнтність розглядається як здатність організму, особи чи соціальної групи зберігати рівновагу і певну стабільність у складних умовах, ефективно вирішувати не лише завдання адаптації до мінливих обставин, а й завдання розвитку. У психологічному сенсі резилієнс полягає також у здатності людини протистояти дії стресорів без потрапляння у стани, пов'язані із психічними розладами [4].

Концепція резильєнтності вперше була запроваджена у психологічній науці завдяки дослідженням американської психологині Е. Вернер. Первинно вона вивчала психологічний стан дітей, які зазнали серйозних життєвих негараздів, але при цьому залишалися стійкими та

психологічно міцними. З часом це поняття було розширено і на дорослих, які пережили важке дитинство, але продовжували успішно функціонувати у суспільстві та зберігали психологічне благополуччя [2, с. 220].

У сучасній літературі існує три основні погляди на феномен резильєнтності. По-перше, резильєнтність можна розглядати як рису чи здатність особистості, яка допомагає їй долати труднощі та адаптуватися до складних життєвих ситуацій. По-друге, резильєнтність трактується як процес, під час якого людина виявляє гнучкість, опірність негативним впливам та здатність відновлюватися після стресових подій. Нарешті, резильєнтність також можуть визначати як адаптивний захисний механізм особистості, який дозволяє їй зберігати психологічне благополуччя в несприятливих обставинах.

Загалом, усі концепції резильєнтності вказують на здатність індивіда відновлюватися після несприятливих подій в житті. У той же час багато дослідників визначають резильєнтність, як певну характеристику особистості, що властива тій або іншій особі.

На думку сучасної дослідниці А. Masten резильєнтність означає, що «динамічна система має здатність успішно пристосовуватися до викликів, які можуть загрожувати її функціонуванню, життєздатності або розвитку. Це включає в себе позитивну адаптацію чи розвиток у випадку негативного впливу» [7, с. 78].

У своїх дослідженнях S. Luthar підтверджує, що «рівень особистісної резильєнтності може виявлятися у різних аспектах життя. Деякі індивіди, навіть маючи високу резильєнтність, можуть бути вразливими в певних сферах, навіть якщо вони успішно справляються з іншими аспектами життя, такими як академічна, соціальна та емоційна резильєнтність» [3, с. 33].

Американська психологічна асоціація визначила резильєнтність, як «процес і результат успішної адаптації особистості до складного життєвого досвіду, особливо через розумову, емоційну та поведінкову гнучкість і пристосування до зовнішніх і внутрішніх викликів» [5].

Відповідно Г. Лазосу «резильєнтність – це здатність людини чи соціальної системи вести повноцінне життя, незважаючи на складні життєві обставини» [3]. У своєму дослідженні він виявив, що резильєнтність – це біо-психо-соціальне явище, яке охоплює особистісні, міжособистісні та суспільні складові і є природнім результатом різних процесів розвитку протягом певного часу; резильєнтність загалом пов'язана зі здатністю психіки відновлюватися після несприятливих умов; залежно від фокусу та предмету дослідження, резильєнтність може розглядатися і як певна характеристика особистості, притаманна

тій або іншій людині, і як динамічний процес; резильєнтність відіграє важливу роль у здатності та формуванні посттравматичного стресового зростання особистості [3].

Ассонов Д. визначив резильєнтність, як «здатності особистості повертатися до нормального функціонування та відновлення попереднього стану після певного періоду дезадаптації внаслідок стресового досвіду» [1]. Це відбувається шляхом активації внутрішніх ресурсів, які "пом'якшують" негативний соціально-психологічний вплив таких ситуацій.

А. Masten, коментуючи різноманітність підходів до визначення резильєнтності, підкреслює важливість коректного використання термінології у дослідженнях резильєнтності. Зокрема, вона пропонує розрізняти терміни "resiliency" та "resilience" – перший стосується стійкої риси особистості, а другий – самого процесу реагування на стресові події [7].

Враховуючи вищевикладене, концепція резильєнтності має набагато ширше значення, ніж просто здатність долати труднощі. Вона охоплює різноманітні життєві ситуації, з якими стикається людина – пошуки сенсу, творчі завдання, складні виклики і вибори, нестандартні та навіть надзвичайні ситуації. Резильєнтність визначає здатність людини взаємодіяти зі світом у цілому, адаптуватися до змін та знаходити нові можливості для розвитку і самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Ассонов Д., Хаустова О. Розвиток концепції резилієнсу в науковій літературі протягом останніх років. *Psychosomatic Medicine And General Practice*. 2019. 4(4), e0404219-e0404219. <https://doi.org/10.26766/pmgrp.v4i3-4.219>
2. Гошовська Д., Гошовський Я. Основні типологічні параметри феномену психічної депривації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна)*. 2016. № 1. С. 218-228.
3. Лазос Г. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології*. 2018. Т. 3, № 14. С. 26-64.
4. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах : навчально-методичний посібник / Богданов С. О., Гірник А. М., Залеська О. В. та ін.; заг. ред.: Чернобровкін В. М., Панок В. Г.; Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад.", Каф. психології

та педагогіки, Центр психіч. здоров'я та психосоц. супроводу – Вид. 2-ге, доповн., виправл. – Київ : Пульсари, 2021. – 279 с.

5. APA dictionary of psychology. APA dictionary of psychology. URL: <https://dictionary.apa.org/resilience> (date of access: 06.04.2024).

6. Kireieva Z. O., Odnostalko O. S., Biron B. V. The psychometric analysis of the adapted version of resilience scale (cd-risc-10). *Habitus*. 2020. No. 14. P. 110-116. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.14.17> (date of access: 02.05.2024).

7. Ordinary magic: resilience in development. *Choice reviews online*. 2014. Vol.52, no.05. P.52–2831–52-2831. URL: <https://doi.org/10.5860/choice.187892> (date of access: 02.05.2024).

*Митрофанова-Керсанова
Лариса Анатоліївна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної
психології Одеського
національного університету
ім. І.І. Мечникова
ORCID: 0009-0004-3813-9785*

*Тримайло Анастасія В'ячеславівна,
студентка Одеського
національного університету
ім. І.І. Мечникова*

ОСОБЛИВОСТІ ЕМПАТІЇ У ЛЮДЕЙ З НАРЦИСТИЧНИМ РОЗЛАДОМ ОСОБИСТОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4959/>

У сучасному тлумачному словнику української мови емпатія визначається, як здатність входити в чужий емоційний стан, співпереживати; інтелектуальна ідентифікація власних почуттів із почуттями та думками іншої людини [7, с. 6].

Роджерс К. розглядав емпатію як здатність розуміти внутрішній світ іншої людини з точки зору цієї людини [8]. Особа може відчувати радість чи біль іншої людини так, як вона їх відчуває, і розуміти їхні причини так, як вони їх сприймають. Проте, важливо, щоб залишався відтінок

«ніби», який підтримує усвідомлення того, що це переживається саме через емпатію, а не через власні емоції [5].

Менджерницька Ю. визначає емпатію як соціально-психологічну якість особистості, яка включає низку здібностей, а саме: емоційна реакція та відгук на переживання іншого; розпізнавання емоційних станів та емпатичне переживання; вибір адекватної емпатичної відповіді [7, с. 13].

Це визначення враховує не лише емоційний аспект емпатії, але і здатність до адекватної реакції та вибору емпатичних взаємодій, що підтримують та полегшують стан іншої людини.

За Журавльової Л. та Шпак М. емпатія є ключовим психологічним механізмом, що забезпечує здатність людини розуміти та управляти емоціями інших людей [4].

Аналіз наукових джерел дозволив виділити кілька основних підходів до розуміння психологічної природи емпатії, які склалися в сучасній психологічній науці:

1. Представники першого підходу (Мак-Дугалл В., Пашукова Т.) розглядають емпатію як емоційне явище, що забезпечує емоційну співучасть у переживаннях іншої людини та її емоційне прийняття. У процесі соціальної взаємодії особистість емоційно відгукується на почуття іншої людини, сприймає радість іншого як власну, відчуває його біль як свій.

2. У контексті другого підходу (Ковальов О., Соломатіна А.) емпатія трактується як афективно-когнітивне явище, яке забезпечує не лише співпереживання з іншою людиною, а й пізнання її, проникнення у її внутрішній світ.

3. Третій підхід (Войтко В., Карамуратова Р.) визначає емпатію як когнітивне явище, що забезпечує розуміння та аналіз переживань іншої людини. Емпатія трактується як «розуміння відношень, почуттів, психічних станів іншої особи на відміну від симпатії, для якої характерне співпереживання» [6, с. 40].

4. Представники четвертого підходу (Борисенко С., Журавльова Л.) розглядають емпатію як складне інтегральне психологічне явище, яке поєднує в собі емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти. Ця сукупність взаємопов'язаних елементів відображає складну ієрархічну структуру та динаміку цього явища, яке у розгорнутому вигляді складається з чотирьох ланок: споглядання – співпереживання – переживання з приводу почуттів іншого – сприяння [2; 3; 4].

Різні підходи до розуміння емпатії дозволяють глибше дослідити її природу та прояви. Перший підхід наголошує на емоційній співучасті, що є критичним для встановлення емоційного зв'язку між людьми. Другий підхід додає афективно-когнітивний компонент, що дозволяє не лише відчувати емоції іншої людини, але й розуміти їх. Третій підхід акцентує увагу на когнітивному аспекті, важливому для аналізу та розуміння емоційних станів інших. Четвертий підхід інтегрує всі ці компоненти, відображаючи комплексність емпатії як психологічного явища. Кожен із цих підходів, на нашу думку, має свої переваги та обмеження. Емоційний аспект емпатії є важливим для миттєвого емоційного реагування, але може бути недостатнім без когнітивного аналізу. Афективно-когнітивний підхід додає глибини розумінню, але може бути складним для застосування у швидких соціальних взаємодіях. Когнітивний підхід дозволяє детальний аналіз, але може втрачати емоційну компоненту. Інтегральний підхід є найбільш повним, але вимагає високого рівня розвитку всіх складових емпатії.

Таким чином, структура емпатії зазвичай включає такі компоненти: емоційний компонент, що відображає здатність емоційно відгукуватися на переживання іншого; когнітивний компонент, що включає розуміння та прогнозування думок і почуттів іншої людини; поведінковий компонент, який проявляється в діях, спрямованих на підтримку іншої людини [1; 2].

Важливо зазначити, що основними формами емпатії є співпереживання та співчуття. При співпереживанні суб'єкт переживає ті самі емоційні стани, що й інший, через ототожнення з ним. З іншого боку, співчуття виявляється, коли суб'єкт переживає почуття іншого без співвіднесення з собою. Важливо розрізняти ці дві форми емпатії, оскільки вони мають різні характеристики та впливають на взаємодію між людьми. Таким чином, емпатія є багатовимірним явищем, яке включає емоційні, когнітивні та поведінкові компоненти. Розуміння її природи та проявів вимагає інтеграції різних теоретичних підходів.

Список використаних джерел:

1. Вавринів О. Становлення поняття емпатії в психології. Теорія і практика сучасної психології. 2019. № 1 (7). С. 28-31.
2. Журавльова Л. Емпатійні ставлення та їх класифікація. Соціальна психологія. 2008. № 5 (31). С. 39-46.

3. Журавльова Л. Методологічні засади дослідження емпатії людини. Вісник Прикарпатського університету. Філософські та психологічні науки. 2008. С. 152-155.
4. Журавльова Л., Шпак М. Емпатія як психологічний механізм розвитку міжособистісного емоційного інтелекту. Science and education a new dimension. pedagogy and psychology. 2015. № 49. URL: http://eprints.zu.edu.ua/19316/1/ped_psy_25_49.pdf (дата звернення: 25.05.2024).
5. Корнєєва А. Емпатія в теорії Карла Роджерса. Університет ім. Альфреда Нобеля. 2022. С. 80-84.
6. Психологічний словник / ред. В. Войтко. Вища шк., 1982. 216 с.
7. Сімак Є. Розвиток емпатії як важливого компоненту соціального розвитку особистості : кваліфікац. робота на правах рукоп. Миколаїв : Чорноморський націон. університет імені Петра Могили, 2022. 82 с.
8. Rogers C. Empathic: an unappreciated way of being. The counseling psychologist. 1975. № 2. С. 2-10.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Гарасимів Владислав Михайлович

ПРОБЛЕМАТИКА СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМНИЦТВ
НА ПРИКЛАДІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....3

Заставний Володимир Степанович

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ SAAS В ПРОЦЕСАХ ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ.....5

Кудрицький Євген Володимирович

ЗАЛУЧЕННЯ ДОВГОСТРОКОВОГО ФІНАНСУВАННЯ
ВІД МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
В УМОВАХ ВІЙНИ.....8

Левчук Олена Вікторівна

ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ГОТОВНІСТЬ ДЕРЖАВИ
ДО ЗАХИСТУ В РАЗІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ.....10

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Гаряга Олег Олександрович

ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ АКТИВ У ЦИВІЛЬНОМУ
СУДОЧИНСТВІ ЗА СУДОВОЮ РЕФОРМОЮ 1864 РОКУ.....13

Гринчак Алла Анатоліївна

ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ.....16

Конончук Богданна Ростиславівна

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....21

Макаров Валерій Андрійович

ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ ЗА КОДЕКСОМ 1743 РОКУ.....23

Палійчук Володимир Богданович

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИ ВИРІШЕННІ ЗЕМЕЛЬНИХ
СПОРІВ РІШЕНЬ ЄСПЛ У СПРАВАХ, У ЯКИХ
УКРАЇНА НЕ Є СТОРОНОЮ.....26

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Iryna Tyshchenko

CASE-BASED LEARNING: A POSSIBLE APPROACH
TO THE CREATION OF CASES IN AN INSTITUTION
OF HIGHER MEDICAL EDUCATION.....29

Kosminskyi Ihor Vladlenovych

OSOBLIWOŚCI METODOLOGII NAUCZANIA DYSZYPLINY
«PRZEPISY TECHNICZNE».....32

Салімярова Інна Іванівна

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ УЧІННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НУШ.....36

Тимохіна Віра Сергіївна

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ АНГЛОМОВНОЇ
ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ В ГОВОРІННІ.....38

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Попович Юлія Олександрівна

ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ АЛЬМАНАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ
НА БУКОВИНІ.....44

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Каменський Дмитро Васильович

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, БОТОФЕРМИ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ:
АМЕРИКАНСЬКИЙ ПІДХІД ДО РЕАГУВАННЯ
НА НОВІ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІ БЕЗПЕЦІ.....48

Козка А.В., Білик А.С.

ВИСОКИЙ МОРАЛЬНИЙ ДУХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
ЯК ЗАПОРУКА ПЕРЕМОГИ У ВІЙНІ З АГРЕСОРОМ.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ.....51

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Йовбак Сергій Володимирович, Гецько Юрій Юрійович

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....56

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Ляшенко Анна Андріївна

СУТНІСТЬ НАРАТИВНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ

ПРИ МЕДІАТРАВМАТИЗАЦІЇ.....60

Ляшенко Ольга Володимирівна

РОЗВИТОК СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

КОЛЕДЖУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....62

Митрофанова-Керсанова Лариса Анатоліївна,

Чілібійська Катерина Олександрівна

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ОСОБЛИВІСТЬ

ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....65

Митрофанова-Керсанова Лариса Анатоліївна,

Тримайло Анастасія В'ячеславівна

ОСОБЛИВОСТІ ЕМПАТІЇ У ЛЮДЕЙ З НАРЦИСТИЧНИМ

РОЗЛАДОМ ОСОБИСТОСТІ.....68

Наукове видання

Вісімдесят сьомі економіко-правові дискусії

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

Рік заснування – 2014

Видання виходить 11 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*

Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 05.07.2024р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюванні.

Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.

Тираж 60 прим.

ГО «Наукова спільнота»

46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23

Ідентифікаційний код 41522543

тел. 0979074970

E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.

Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743

СПП № 465644

Тел. 097 299 38 99

E-mail: tooums@ukr.net